

KATOLIKUS EGYHÁZTÖRTÉNELEM

Összeállította: GÁL LÁSZLÓ

Hittankönyv az általános iskola 7. osztálya részére

**Stúdium Könyvkiadó
Kolozsvár, 2005**

Tartalmi és módszertani szempontból véleményezte:

Msgr. Prof. Dr. Marton József egyetemi tanár,
Babeş-Bolyai TE – Római Katolikus Teológiai Fakultás, Kolozsvár

Szerkesztette:

Gál László

Nr. 1425 – 2005.

Imprimatur

Albae Iuliae, die 06 Oct. 2005.

Dr. Georgius Jakubinyi
Archiepiscopus

Kiadja a Stúdium Könyvkiadó – Kolozsvár.
Készült a 2005. esztendőben a csíkszeredai *Alutus* nyomdában.
ISBN 973–643–108–8

AJÁNLÁS

E tankönyv az általános iskolai oktatás 7. osztályos – római katolikus vallású – tanulói számára készült. Alapját az eddig használatban lévő *Krisztus tanúi a történelemben* című hittankönyv képezi, mely eredeti formájában és szerkesztésében már nem felelt meg az időközben módosult tantervnek és tanmenetnek.

Tartalmilag a szentek és más egyháztörténelmet formáló személyiségek életén és tevékenységén keresztül vázlatosan bemutatja a Krisztus Egyházának születése óta eltelt majdnem két évezredet átfogó időszak üdvösségtörténetét. Ugyanakkor röviden beszámol a *gyulafehérvári (erdélyi), nagyvárad, szatmári és temesvári* római katolikus egyházmegyék történetéről, valamint nagy püspökünk – Márton Áron – életének és tevékenységének fontosabb mozzanatairól.

A könyvben periódikusan fellelhető apróbetűs rész (*Olvasmány*) tartalmazza azt a kiegészítő irodalmat, amely szervesen kapcsolódik a megelőző tanítási egységhez, s amelynek elolvasása – tanári útmutatás alapján, főleg otthoni feladatként – ajánlott.

A részben megváltoztatott, átszerkesztett kiadványt a tartalom didaktikai feldolgozása is indokolta. Ennek megfelelően jelzéseket is használunk:

❓ – *Kérdések, feladatok* – főként szóbeli kifejtésre;

📖 – *Kislexikon* – idegen vagy ismeretlen kifejezések magyarázata;

🗣️ – *Beszélgük meg!* – csoportbeszélgetés adott téma kapcsán;

✍️ – jellel az írásbeli (házi) feladatot jelöltük.

Reméljük, ez a könyv hathatósan hozzájárul a hitoktatók munkájának könnyítéséhez, valamint a hitoktatás minőségi és tartalmi javításához, s ugyanakkor hozzáférhető és érdekes forrásanyag lesz a tanulók kezében.

Gál László
főegyházmegyei tanfelügyelő

BEVEZETÉS

AZ EGYHÁZTÖRTÉNELEM MINT TUDOMÁNY

Az egyháztörténelem az a teológiai (Istennel foglalkozó) tudomány, amely a Jézus Krisztus által alapított Egyháznak térben és időben történő kibontakozásával, fejlődésével, eseményeivel foglalkozik.

Az egyháztörténelem anyaga hiteles forrásokból származik, és a tudományosan bizonyított eseményeket a történelemtudomány módszereivel dolgozza fel, azokat rendszerbe foglalja. Azt kutatja, hogy az Isten engesztelt Fia által alapított vallási közösség a történelem során hogyan őrizte meg a Krisztustól kapott természetfeletti örökséget: a krisztusi *tanítást*, az emberek megszentelésére rendelt *kegyelmi eszközöket* (szentségeket) és az Egyház Krisztustól rendelt és meghatározott *szervezetét*.

Ezen tudományág segítségével megismerhetjük azt is, hogy az Egyházat milyen *üldözések* érték az évszázadok során, s hogyan akarta megővni és megőrizni a reá bízott krisztusi örökséget. Választ keres arra is, hogyan *terjedt el* Jézus tanítása a különböző népek, nemzetek között. Az egyháztörténelem kutatja a krisztusi vallás alkotóelemeit (tanítását, liturgiáját, szervezetét stb.), hogy azok hogyan tökéletesedtek az idők során, hogyan *szentelték meg* az adott kor emberiségének életét. Vizsgálja, hogyan folytatta az Egyház az emberiség *üdvözítésének* Krisztusban és Krisztus által *az idők végezetéig* fennálló és megvalósuló művét. Az Egyház mindig féltő gonddal őrizte a rábízott örökséget, melyet igyekezett minden népnek átadni, hogy Krisztus követése által minden ember üdvözülhessen.

Az Egyház történetének nagy korszakai:

- Az egyház kialakulása, fejlődése és kibontakozása – ***Keresztény ókor*** – a kezdetektől a 7. századig;
- A nyugati népközösség vallási egységének a kora – ***Keresztény középkor*** – a 7. századtól a 16. századig;
- A hitegség felbomlásának, az Egyház megújulásának, majd viszonylagos elszigetelődésének a kora – ***Keresztény újkor*** – a 16. századtól a 20. század elejéig;
- A megújuló Egyház megerősödésének a kora – ***Keresztény jelenkor*** – a 20. századtól napjainkig.

Az idők során változtak bizonyos szertartások, de az Egyház még az üldözések ellenére *sem adott föl soha semmit a Krisztustól kapott tanításból*. Az egyháztörténelem tanulmányozása során rájöhethetünk arra, hogy mennyi érték, lelki gazdagság és szépség rejlik az Egyház hitében.

I. AZ EGYHÁZ HELYZETE AZ ELSŐ SZÁZADOKBAN

A JERUZSÁLEMI ÓSEGYHÁZ

AZ EGYHÁZ: ISTEN NÉPE

Az Anyaszentegyház Isten újszövetségi népe, látható és lelki szeretetközösség, Krisztus titokzatos teste.

Jegyezzük meg!

- Az Egyház szó jelentése: *gyülekezet, egybehívott nép.*
- A *keresztények (Krisztus-követők)* az első idők óta közösségben éltek.
- Az Egyházhoz tartozás *tudatos Istenszolgálat.*

A KERESZTÉNYSÉG TÖRTÉNETÉNEK KORSZAKAI

1. Krisztus előtti kor, mely a megígért Messiás eljöveteleig tartott; Izrael kora: Izrael népének története – az isteni meghívás első szakasza. Izrael népéhez tartozó Dávid király családjából származik Jézus Krisztus. Izrael az ószövetség népének is nevezzük, mivel a választott nép **életét** az Istenrel kötött szövetség határozta meg.

2. Az Egyház kora, azaz a jelen mely Krisztus eljöveteleől az idők végezetéig tart. **Korunk Egyháza az Újszövetség népének Egyháza.** Jézus Krisztus az utolsó vacsorán utalt erre. Az újszövetségi Szentírás az **Egyház** szó helyett inkább az **Isten Országáról** beszél. Ez az elnevezés magába foglalja mindazokat, akik az evangéliumi értékek szerint élnek, akkor is ha nem ismerik az Evangéliumokat, és nincsenek megkeresztelkedve.

3. A jövő Egyháza, vagyis az **örök élet a mennyben**, amely felé **zarándokolunk földi életünkben.**

A jövő Egyháza a **győzedelmes Egyház**, ahol ismeretlen a szomorúság és a **bűn**, az **üdvözült lelkek** élvezik Isten **közelségét és szeretetét** – mely az **örök boldogság állapota.**

AZ ELSŐ PÜNKÖSD: AZ EGYHÁZ SZÜLETÉSE (Kr. u. 30.)

Az Egyház élete a **Fiúisten** megtestesülésével kezdődött és indult fejlődésnek. *Jézus az* utolsó vacsorán rábízta apostolaira értünk áldozattá váló szent testét és vérét, feltámadása napján rájuk bízta bűnbocsátó hatalmát, mennybemenetele napján pedig megbízta őket, hogy *az egész világra vigyék el örömhírét.*

Az Egyház, mint Krisztus titokzatos teste, Pünkösd napján lépett a világ színe elé, és elkezdte a rábízott küldetés teljesítését.

Pünkösd az Egyház születésének ünnepe, az Egyház születésnapja.

Ez a nap eredetileg zsidó zarándokünnep volt, ekkor emlékeztek meg a Tízparancsolat kihirdetéséről, a Sínai szövetségről.

A zsidóknál egyben aratási, hálaadó ünnep is volt.

Amikor elérkezett pünkösd napja, ugyanazon a helyen mindnyájan együtt voltak. Egyszerre olyan zúgás támadt az égből, mintha csak heves szélvész közeledett volna, és egészen betöltötte a házat, ahol ültek. Majd lángnyelvek jelentek meg nekik szétoszolva, és leereszkedtek mindegyükükre. Mindannyiukat eltöltötte a Szentlélek, és különböző nyelveken kezdtek beszélni, úgy, ahogy a Lélek szólásra indította őket.

Amikor ez a zúgás támadt, nagy tömeg verődött össze. Nagy volt a megdöbbenés, mert mindenki a saját nyelvén hallotta, amint beszéltek. Nagy meglepetésükben csodálkozva kérdezték: „Hát nem mind galileaiak, akik ott beszélnek? Hogyan hallja hát őket mindegyiken a saját anyanyelvén? (...) Csodálkoztak, és ezt hallásgétek egymástól: „Mi lehet ez?” Mások gúnyosan megjegyzték: „Teleitták magukat édes borral” (ApCsel 2, 1–13).

A szél ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hova megy. Így van vele mindenki, aki a Lélekből született (Jn 3,8). A Szentlélek eljövételét a szélzúgás jelezte, mely az egész városban hallható volt. A másik az apasztalható jel: a *tüzes nyelvek* az apostolok fele fölött. A Szentlélek az apostolokat szólásra készítette, hogy *tanúságot* tegyenek Jézusról és az Ő feltámadásáról. Ekkor döbbentek rá igazán arra, hogy milyen *küldetést* kaptak Jézus Krisztustól.

Giotto di Bondone: Pünkösd

SZENT PÉTER PÜNKÖSDI BESZÉDE ÉS ANNAK HATÁSA

Péter a többi tizeneggyel előlépett, és zengő hangon beszédet intézett hozzájuk: „Zsidó férfiak és Jeruzsálem lakói mindnyájan! Vegyétek tudomásul és hallgassátok meg szavam! Nem részegek ezeket véltétek, hisz a napnak és holdnak csak a harmadik órájában vagyunk, hanem ez az, amiről Joel próféta szólt: A végső napokban – mondja Isten – kiárasztok lelkemből minden testre. Fiaitok és lányaitok prófétálni fognak, az ifjak látomásokat látnak, az öregek álmokat álmodnak. Még szolgálaimra és szolgálóimra is kiárasztom lelkemet ezekben a napokban, és prófétálni fognak. Csodákat teszek fenn az égben, és jeleket adok lenn a földön: vért, tüzet és gomolygó füstöt. A nap elsötétül, a hold vérbe borul, mielőtt eljön az Úrnak nagy és nyilvánvaló napja. Aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözüül. Izraelita férfiak! Halljátok meg szavamot! A názáreti Jézust az Isten igazolta előttetek a hatalmas csodákkal és jelekkel, amelyeket – amint tudjátok – általa vitt végebe köztetek. Ezt az embert az Isten elhatározott terve szerint kiszolgáltattatok, és gonosz kezek által keresztre feszítve elveszejtettétek.

Az Isten azonban feloldotta a halál bilincseit és feltámasztotta. (...) Isten ezt a Jézust támasztotta fel, akinek mi mind tanúi vagyunk. Azután, hogy az Isten jobbjára fölmagasztalta, megkapta a Szentlélek ígését az Atyától, azt kiárasztotta, amint látjátok és halljátok. Mert Dávid nem ment fel az égbe, mégis ő mondja: Így szólt az Úr az én Uramhoz: Ülj a jobbomra, s ellenségeidet lábad elé teszem zsámoaljúl. Tudja meg hát Izrael egész háza teljes bizonyossággal, hogy az Isten azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek, Úrrá és Krisztussá tette!”

E szavak szíven találták őket. Megkérdezték Pétert és a többi apostolt: „Mit tegyünk hát, emberek, testvérek?” „Térjete meg – felelte Péter –, és keresztelkedjék meg mindegyiketek Jézus Krisztus nevében bűnei bocsánatára. És megkapjátok a Szentlélek ajándékát. Mert az ígélet nektek és fiaitoknak szól, meg azoknak, akiket – bár távol vannak – meghívott a mi Urunk, Istenünk.” Még más egyéb szavakkal is bizonyította ezt, és buzdította őket: „Meneküljete ki ebből a romlott nemzedékből!” Akik megfogadták szavát, megkeresztelkedtek. Aznap mintegy háromezer lélek megtért. (ApCsel 2, 14–41)

? KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Milyen nagy korszakokra oszthatjuk a kereszténység történetét?
2. Magyarázd meg az Izrael szó jelentését!
3. Mikor van az Egyház születésnapja?
4. Melyek a Szentlélek szimbólumai?
5. Nevezd meg, kikhez intézi Szent Péter pünkösdi beszédét?
6. Foglald össze Szent Péter pünkösdi beszédének fontosabb gondolatit!
7. Milyen keresztény ünnepet ismersz, amelynek őszövétségi gyökere van?

AZ ŐSKERESZTÉNYEK TANÚSÁGTÉTELE

Tanúságtétel Jézus mellett – istentisztelettel

Az őskeresztények tanúságot tettek Jézus mellett *istentiszteletükkel*, a szentmisének ugyanis Jézus Krisztus kereszttáldozata a központja. Első istentiszteleti helyük az a terem volt, amelyben Jézus az utolsó vacsorát tartotta, és amelyben a Szentlelket várták. Amikor már többen lettek, más házakban is összejöttek. Ilyenkor az egyik apostol felidézte Jézus életét és tanítását. Mai nyelven szólva megindult az Egyházban az *ige liturgiája*. Ennek keretében prédikáltak és zsoltárokat énekeltek. Ezt követően megünnepelték az *Úr emlékezetét*, úgy, ahogyan azt Jézus az utolsó vacsorán meghagyta nekik, és ahogyan Tőle látták: együtt vacsoráztak, majd elvégezték a **kenyértörést**. A Jézus testévé és vérévé változtatott kenyeret és bort szétosztották, és magukhoz vették. Ez volt a szentmise.

A jeruzsálemi zsidó templomba továbbra is eljártak imádkozni.

Tanúságtétel Jézus mellett – testvéri szeretettel

Jézus azt mondta: „Arról ismeri meg majd mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt”. Meg is látszott rajtuk. „A sok hívő mind egy szív, egy lélek volt” – írja róluk a Szentírás (ApCsel 4, 32). Nem volt szentmise az irgalmas szeretet gyakorlása nélkül. A misével kapcsolatos vacsorán mindenki egyformán részesült. *Testvérnek érezte magát a szegény is, mert amit a gazdagok hoztak, azt egyformán osztották el*. A szeretet és a testvéri együvé tartozás annyira eltöltötte őket, hogy sokan eladták mindenüket, és a pénzt átadták az apostoloknak. Ők szétosztották az adományokat. Mindenkinek annyit adtak, amennyire szüksége volt. Nem is akadt senki szűkölködő közöttük.

Az apostolok nem követelték meg, hogy Jézus hívei mindenüket eladják, és a pénzt nekik juttassák. Ez kitűnik *Ananiás és felesége* esetéből is.

Egy Ananiás nevű ember feleségével, Szafírával együtt eladta az egyik földjét. Az árából felesége tudtával egy részt megtartott magának, s csak egy másik részt vitt el, és tett oda az apostolok lába elé. Péter azonban így szólott hozzá:

„Ananiás, hogy csábíthatta el szívedet

Nicolas Poussin: Szafira halála

a sátán, hogy be akard csapni a Szentlelket, és a föld árának egy részét félretedd?” Hát nem a tied maradhatott volna, ha meg akartad tartani? Vagy ha eladtad, nem rendelkezhetél szabadon az árával? Miért vetemedtél ilyesmire? Nem embereknek hazudtál, hanem Istennek!” E szavak hallatára Ananiás összeesett és meghalt. Nagy félelem fogott el mindenkit, aki csak hallotta. A fiatalabb emberek meg fölláltak, betakarták, elvitték és eltemették.

Mintegy három óra múlva felesége is eljött, mit sem tudva a történekről. Péter megkérdezte: „Mondd csak, valóban ennyiért adtátok el a földet?” – „Igen, annyért” - válaszolta. Péter folytatta: „Mire való volt egymás közt megegyeznetek, hogy próbára teszitek az Úr Lelkét? Látod, akik férjedet eltemették, már az ajtónál vannak, hogy tégedet is kivigyenek” Az asszony nyomban a lábához rogyott és meghalt. Amikor a fiatalok beléptek, már holtan találták. Kivitték, és a férje mellé temették. Nagy félelem vett erőt az egész egyházon és mindenkin, aki csak hallott a dolgról. (ApCsel 5, 1–11) A hívek száma pedig napról napra gyarapodott.

A tanúságtételt csodák erősítették meg

Péter és János egyszer a délutáni nyilvános imádság idején fölment a templomba. Éppen akkor egy bénán született embert vittek oda. Ezt mindennap letették a templom egyik kapujához, hogy a templomba menőktől alamizsnát kérjen. Amikor meglátta Pétert és Jánost, tőlük is alamizsnát várt. Péter így szólt hozzá:

– Nézz ránk! – A béna koldus azt hitte, hogy kap valamit. Péter azonban ezt mondta neki:

– Ezüstöm, aranyom nincs, de amim van, neked adom. A názáreti Jézus Krisztus nevében állj föl és járj!

Jobb kezénél fogva fölsegítette. Az egy ugrással talpon volt és tudott járni. Velük együtt bement a templomba, járkált, ugrándozott és dicsőítette Istent. Mivel nem tágitott Péter és János mellől, sokan odagyültek köréjük. Péter beszédet intézett hozzájuk:

– Miért bámultok úgy ránk, mintha a saját erőnkéből értük volna el, hogy ez járni tudjon? Azért gyógyult meg, mert hittel segítségül hívtuk Jézus nevét.

Péter a továbbiakban tanúságot tett Jézus föltámadásáról, majd így fejezte be szavait:

– Tartssatok bűnbánatot és térjete meg!

A gyógyítás és a beszéd hatására sokan csatlakoztak hozzájuk, úgyhogy a hívő férfiak száma ötezerre emelkedett. (Vö. ApCsel 3, 1 – 4, 4)

Az apostolok a főtanács előtt is tanúságot tettek Jézusról

Péter beszéde után mindkettőjüket, Pétert és Jánost, a főtanács elé vették. Ott szigorúan megparancsolták nekik, hogy ne tanítsanak Jézus nevében. Ők azonban így válaszoltak:

– Mi nem hallgathatunk arról, amit láttunk és hallottunk.

Erre megfenyegették, majd elengedték őket. Az apostolok a fenyegetés ellenére továbbra is nyíltan tanítottak. Ekkor mindnyájukat elfogták, és a főtanács elé állították. Az újabb fenyegetésre Péter választott valamennyiök nevében:

– Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek!

A főtanács ezézt fontolóra vette, nem volna-e jobb kivégeztetni őket. (Ugyanez a főtanács ítélte nemrég Jézust is halálra). Végül mégis úgy döntöttek, hogy csak megvesszőzik őket. Mindegyikükre 39 botot mértek.

Az apostolok boldogan távoztak, mert méltók lettek arra, hogy Jézus nevéért gyalázatot szenvedjenek.

Továbbra is tanítottak a templomban és a házakban. A tanítványok száma pedig egyre nőtt.

ÉS MA? – MA IS SZÜKSÉG VAN TANÚSÁGTEVŐKRE!

Az emberek nem azt nézik, hogy mit tanítunk, hanem azt, hogy mit teszünk. Ma ugyanúgy kell tanúságot tenni, mint az apostolok korában: testvéri közösségben az „Úr asztala” köré kell gyűlni, és ezt a szeretetet az emberek közé vinni.

📖 KISLEXIKON

- **kenyértörés, kenyérszegés** – Így hívták a zsidók az étkezést. Az Oltári-szentség rendelése óta a keresztények így nevezték a szentmisét is.
- **szeretetlakoma (agape)** – A szentmise előtt rendes étkezés folyt. Ilyenkor a szegénynek is egyformán jutott a gazdagok bőségéből.

? KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Hogyan tettek tanúságot az őskeresztények / az apostolok Krisztus mellett?
2. Napjainkban hogyan válhatunk tanúságtévő keresztényekké?
3. A Szentírás melyik könyve írja le az Ősegyház kialakulását?
4. Keress olyan képzőművészeti alkotásokat, amelyeknek témája az Egyház kialakulásával kapcsolatos!

ISTVÁN DIÁKONUS VÉRTANÚSÁGA

Az apostolok diákonusokat rendelnek

Az ősegyházban sem volt mindenki hibátlan.

A jeruzsálemi zsidók a mindennapi alamizsnaosztásnál előnyben részesítették saját szegényeiket, és elhanyagolták a görögül beszélő zsidók özvegyeit. Ezért a *tizenkettő* összehívta a tanítványok gyülekezetét és ezt javasolta:

– Nem volna rendjén, hogy az asztalnál szolgáljunk, és közben elhanyagoljuk az Isten igéjét. Azért, testvérek, válasszatok ki magatok közül hét férfit, akit megbízhatunk ezzel a föladdal.

A híveknek tetszett a javaslat. Ki is választottak hetet, köztük Istvánt. Az apostolok imádság közben rájuk tették kezüket, vagyis fölszentelték őket. *A diákonusszentelés szegénygondozásra és igehirdetésre adott megbízást.*

István diákonus vértanúsága

A diákonusok közül István működött a legeredményesebben. Ügyesen vitatkozott az ószövetség híveivel. Mivel vitában nem tudták legyőzni, megragadták, és a főtanács elé hurcolták. Azzal vádolták, hogy Mózes Törvénye ellen lázít.

István beszédben védekezett a vád ellen. Végül szemükre vetette, hogy őseik megölték a prófétákat, akik a Megváltóról jövendöltek, ők pedig magát a Megváltót ölték meg. Mikor ezt hallották, dühükben fogukat visorgatták. Istvánnak ekkor látomása támadt. Fölkiáltott:

– Látom a megnyílt eget és az Emberfiát, amint Isten jobbján áll.

Ez a látomás jelképesen fejezte ki, hogy Jézus Valóságos Isten az Atyával együtt.

Ekkor rárontottak, a városon kívülre vonszolták és megkövezték. István fennhangon imádkozott üldözőiért:

– Uram, ne ródd fel nekik ezt a bűnt!

A megkövezéshez letették felső ruhájukat. A ruhákat egy *Saul* nevű fiatalember őrizte, mert maga is gyűlölte a keresztényeket.

A jeruzsálemi üldözés

Szent István vértanúsága után nagy üldözés tört ki a jeruzsálemi egyház ellen. Saul sorra járta a házakat, elhurcolta Jézus követőit és börtönbe vetette őket. Az apostolok Jeruzsálemben maradtak, a hívek jó része azonban elmenekült. Szétszéledtek az országban, és így mindenfelé eljutott Jézus tanítása.

SAUL MEGTÉRÉSE

Saul ajánlólevelet kért a főpaptól a damaszkuszi zsinagógához, hogy megkötözve Jeruzsálembé hozhassa Jézus követőit. Már Damaszkusz közelébe ért, amikor hirtelen mennyei fény ragyogta körül. A földre zuhant. Ekkor egy hang szólt hozzá:

- Saul, Saul, miért üldözöl engem?
- Ki vagy te, Uram? – kérdezte Saul.
- Én vagyok Jézus, akit te üldözöl, – hangzott a felelet. – Menj a városba, ott majd megmondják, mit kell tenned.

Útitársai döbbsen álltak mellette. A hangot hallották, bár nem értették, de senkit sem láttak. Saul a látomástól megvakult. Úgy kellett Damaszkuszba vezetni. Damaszkuszban élt egy Ananiás nevű tanítvány. Jézus megjelent neki és Saulhoz küldte, hogy keresztelje meg. Ananiás el is ment, rátette kezét és ezt mondta:

- Saul testvérem, engem az Úr Jézus küldött, hogy visszanyerd látásodat és eltejj Szentlélekkel. Saul tüstént visszanyerte szemvilágát és mindjárt meg is keresztelkedett (Vö. ApCsel 9, 1–18).

Saulból Pál apostol lett

Saul ezután megismerkedett Jézus tanításával, majd magányos helyre vonult vissza. A magányban magától Jézustól kapott kinyilatkoztatást.

Michelangelo: Saul megtérése

Később ismét Damaszkuszba ment, és most már nyílt vitában tanúskodott Jézus mellett. Nagy föltűnést keltett, hogy az hirdeti Jézust, aki követőit nemrég még üldözte. Életére törtek. A tanítványok azonban éjnek idején a falon egy kosárban lebecsátották.

Azután sokáig hazájában (Tarsuszban) időzött. Amikor később térítő utakra indult, már a Pál nevet használta. Ő *Szent Pál apostol*.

Istvánt és Pált különböző módon hívta Jézus személyes művének folytatására.

ÉS MA?

– Jézus ma is hív egyeseket erre a feladatra. A *püspökök, papok és diakonusok* hitelesen folytatják Jézus személyes művét.

...Hátha Jézus téged is hív, vagy talán fiadat, testvéred...

Gyönyörű hivatás Jézus üdvözítő művét folytatni!

KISLEXIKON

- **kézzátétel** – A diakonusok (szerpapok) az apostoloktól kézzátétellel kapták hatalmukat, megbízásukat. Püspök- és papszenteléskor szintén kézzátétellel adják át a lelki hatalmat.
- **A tizenkettő** – Az apostolokat értették ezen. A 12-es számnak szimbolikus értelme volt. Isten ószövetségi népe 12 törzsatyától származott, Isten újszövetségi népe is 12 lelki törzsatyától származik.
- **Szent Pál a 13. apostol** – Őt is Jézus választotta ki erre a feladatra, csak később. A 12-es számnak csak a zsidóknál volt jelképes értelme.

? KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. *Mi tette szükségessé, hogy az apostolok diakonusokat rendeljenek?*
2. *Milyen megbízatást kaptak a diakonusok?*
3. *Jellemezd István diakonust! Miért szenvedett vértanúságot?*
4. *Ki volt Saul? Kezdetben hogyan viselkedett a keresztényekkel?*
5. *Mondd el Saul megtérésének történetét!*
6. *A Biblia mely része/ könyve tartalmazza Saul megtérésének történetét?*
7. *Írj fogalmazást „Pálfordulás” címmel, melyben egy – a mindennapi életből vett – témát dolgozz fel!*
8. *Magyarázd meg a „jézusi meghívás” kifejezés értelmét!*

SZENT PÉTER ÉS SZENT PÁL MŰKÖDÉSE

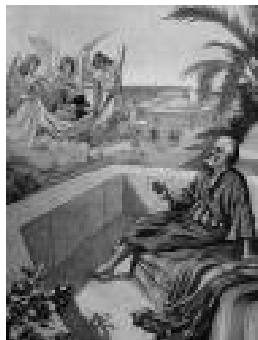
Az első nem zsidó keresztények

A Jeruzsálemből elmenekült zsidók *kezdetben csak a zsidók között terjesztették az evangéliumot. A pogányoknak először Antióchiában* (Szíria) kezdték hirdetni Jézus tanítását. Az eredmény meglepő volt: nagyon sokan csatlakoztak hozzájuk. Az apostolok *Barnabást* küldték oda, ő meg *Pált* hívta segítségül. Egy éven át tanítottak Antióchiában. *Nem kényszerítették a megtért görögöket a zsidó vallási szokások megtartására.* Ebből nagy vita keletkezett. Az addigi **keresztények** ugyanis zsidók voltak. Ezek úgy gondolták, hogy az Isten Országába a zsidó valláson keresztül vezet az út.

Szent Péter látomásban kap isteni útmutatást

Péter Joppe városában egy ház lapos tetején imádkozott. Közben elragadtatásba esett. Megnyílt az ég, és valami lepedőféle ereszkedett le. A zsidók számára vallásilag *tisztátalan* állatok voltak rajta. Egy hang biztatta:

„Péter, öld le és edd!” – „Szó sem lehet róla, Uram! Sose ettem én semmi tisztátalant!” – felelte Péter. „Amit Isten tisztává tett, azt te ne tartsd tisztátalannak!” – válaszolta az égi hang. Ez a látomás háromszor ismétlődött. Miközben Péter a látomás értelmén gondolkozott, Kornéliusz pogány százados küldöttei jelentkeztek. Tőlük megtudta, hogy Kornéliusznak angyal jelent meg, s biztatta őt, hogy hívassa Pétert.

Péter látomása

Péter most megértette a jelenést: *a zsidókon kívüli népek nem tisztátalanok Isten előtt.* Elment Kornéliuszhoz és megkeresztelte őt családjával együtt.

Jézus egyháza katolikus.

A jeruzsálemi apostoli zsinat

Péter látomása nem vetett véget minden vitának. Ezért később Jeruzsálemben összejöttek az apostolok meg az Egyház többi vezetői. Péter javaslatára úgy döntöttek, hogy a nem zsidó keresztényeket nem kényszerítik a zsidó vallási szokások megtartására. Ez volt az első, a jeruzsálemi zsinat. *Ezzel eldőlt, hogy a keresztény vallás nem kötődik semmiféle néphez, hanem „általános”, görögül „katolikus” vallás.*

Újabb üldözés – Péter csodálatos kiszabadulása

Közben a gyermekgyilkos Heródes unokája lett a zsidók királya. Őt is Heródesnek hívták. Börtönbe záratta Pétert. Négyyszeres őrséggel őriztette, és húsvét után ki akarta végeztetni. A hívek imádkoztak érte.

A kivégzés előtti éjszakán Péter két katona között aludt kettős láncsal megbilincselve. Az Úr angyala fölkelte:

– Kelj föl gyorsan! – A láncok ekkor lehullottak lábáról. Péter sietve fölvette ruháját és követte az angyalt. A vaskapu magától kinyílt előttük, az örök nem láttak semmit. Kinn az utcán az angyal eltűnt. Péter ekkor vette észre, hogy nem látomásban van része, hanem mindez valóság. Sietve ahhoz a házhoz ment, ahol a keresztyének gyülekezni szoktak. Amikor Péter zörgetett, a szolgáló óvatosan kitekintett, és örömben elfelejtett ajtót nyitni. Csak ismételt zörgetésre engedték be Pétert. Miután elbeszélte, mi történt vele, más helyre távozott (Vö. ApCsel 12, 1–18).

Később Péter *Róma püspöke* lett – az *első római pápa*.

Szent Pál térítő útjai

Az apostolok szétszéledtek, hogy különböző országokban hirdessék Krisztust. Sajnos kevés feljegyzés maradt működésükről. Szent Pál apostol életéről tudunk a legtöbbet, mert egyik munkatársa, Szent Lukács, az Apostolok Cselekedeteiben elbeszéli térítő útjait.

Szent Pál apostol – három térítő útja során – városról városra vándorolt, térített Kisázsiaiban, Görögországban és Makedóniában. Közben többször megvesszőzték, bebörtönözték. Ő semmitől sem riadt vissza, bátran hirdette Isten Országát.

Első útján Szent Barnabás is vele volt. Az egyik városban (Lisztra) élt egy születése óta béna ember. Ő is hallgatta Szent Pál beszédét. Az apostol rászólt:

– Állj rá egyenesen a lábadra! – Az talpra ugrott, és tudott járni.

Amikor az emberek látták, felkiáltottak:

– Az istenek leszálltak hozzánk emberi alakban! Papjuk felkoszorúzott bikát vezetett elő, hogy a néppel együtt áldozatot mutasson be a két apostolnak. Pál és Barnabás fölháborodva szólt a tömeghez:

– Emberek, mit tesztek? Mi is emberek vagyunk, akárcsak ti. Éppen azt hirdetjük, hogy ezektől a bálványoktól forduljatok el !

Később idevetődtek Szent Pál ellenségei, és annyira föllázították a népet, hogy Pált megkövezték. Azt hitték, meghalt, de később magához tért és tovább folytatta térítő útját.

Szent Pál fogsága

Harmadik apostoli körútja után Szent Pál a jeruzsálemi templomba ment imádkozni. A kisázsiai zsidók fölismerték és lázítottak ellene. A tömeg majdnem megölte. A római őrség szabadította ki kezükből. Két évig volt börtönben (58–60). Amikor úgy látta, hogy élete veszélyben forog, a császárhoz föllebezett. Ezért más fegylokkal együtt hajón Rómába szállították.

Útközben hajótörést szenvedtek egy viharban. Megmenekülésük után Málta szigetén tűz mellett szárították. Pál is összeszedett egy csomó rőzsét. Amikor a tűzre dobta, a melegtől egy vipera mászott elő és a kezére csavarodott. Ezt látva a bennszülöttek így szóltak egymáshoz:

– Biztosan gyilkos ez az ember. Kimenekült a tengerből, de az Igazság nem hagyja életben.

Ő azonban lerázta a kígyót a tűzbe, és semmi baja sem történt. Várták, mikor esik össze. Mivel semmi baj sem érte, istennek nézték. Szent Pál római fogsága könnyű házi őrizet volt. Látogatókat is fogadhatott, téríthetett. Később kiszabadult.

***

Szent Péter és Szent Pál apostolok Kr. u. 67-ben szenvedtek vértanúságot.

„Mindenkinek mindene lettem, hogy mindenkit üdvözítsek!” – mondta Szent Pál.

...ÉS MA?

Ma is felelősséget kell éreznünk embertársaink lelkéért! Hátha éppen mi tudnánk valakit Jézushoz vezetni... Talán van valaki, aki nagyon hallgat ránk, aki annyira szeret minket, hogy kedvünkért megtenne valamit. Biztassuk, hogy misére menjen, Szentírást olvasson, segítsen társain...

KISLEXIKON

- **katolikus** (görög szó) – Jelentése: *általános, egyetemes*, minden népnek szóló vallás (addig ugyanis a népeknek külön vallása és istene volt).
- **keresztény** – Nem a kereszt szóból ered. A görög *Krisztosz* – *Kresztosz* szónak elferdítése. A szláv nyelv közvetítésével alakult ki a magyar *keresztény* szó. Értelme: *krisztusi*. Először Antióchiában nevezték így Krisztus követőit.

JERUZSÁLEM PUSZTULÁSA

A zsidó nép túlnyomó többsége olyan Messiást várt, aki Izraelt felszabadítja a római uralom alól, és gazdag földi birodalmat alapít. Azért fordultak Jézus ellen, mert Ő nem akart ilyen földi, messiás lenni. Jézus halála után támadtak hamis messiások, akik a zsidók fölszabadító harcát hirdették. Lelkesedésük ereje

elsöpörte a római katonaságot. A rómaiak erre nagy hadsereget küldtek a zsidók ellen. Ezek a jól védhető Jeruzsálembé húzódtak. Jeruzsálem zsúfolt volt a sok menekülőtől. A rómaiak sánccal vették körül a várost, hogy senki se tudjon onnan megszökni. A védők közt hamarosan nagy éhínség tört ki. A különböző pártok egymás ellen is hadakoztak, egymást ölték. Aki menekülni próbált, a rómaiak kezébe került, ezek pedig keresztre feszítették őket. Akkor pusztultak ki az Olajfák Hegyének olajfái.

Közel kétévi háború után – Kr. u. 70-ben – sikerült a rómaiaknak behatolniuk a városba. Egy katona tűzcsóvát vetett a templomra. A sok faragott fa könnyen égett, minden elhamvadt. Az életben maradottak rab-szíjra kerültek. *Titusz*, a római vezér velük vonult be Rómába a diadalív alatt, amelyet ennek a győzelemnek emlékére emeltek. Ez a diadalív ma is látható. Oldalára rávésték a diadalmenetet a zsákmánnyal; világosan felismerhető a hétágú áldozati méceses. Azóta a zsidóknak nincs sem templomuk, sem áldozatuk.

*A középkori Jeruzsálem
– a Sziklamecset helyén állt a Templom –*

! KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Jellemezd ismereteid alapján Szent Péter apostolt!
2. Mondd el Péter joppei látomásának történetét!
3. Mi a jelentése a katolikus kifejezésnek?
4. Miért volt szükség a Jeruzsálemi Zsinat összehívására?
5. Hogyan lett a keresztényüldöző Saulból – Szent Pál apostol?
6. Mutasd meg a térképen Szt. Pál missziós útjai során bejárt területeket!

AZ ELSŐ SZÁZADOK KERESZTÉNYÜLDÖZÉSEI

A Római Birodalomban hatalmas területeket lehetett beutazni országhatárok nélkül. Britanniától Egyiptomig egyetlen ország határain belül éltek az emberek. A közbiztonság is tűrhető volt. A latin és a görög nyelvvél az egész birodalomban boldogulni lehetett.

A kereszténység 30 év leforgása alatt a Földközi-tenger partvidékén virágzó egyházközségeket alapított. Görögország minden részén éltek keresztények. Rómában és Itáliában is hamarosan gyökeret vertek. Rómában *Szent Péter* térített, aki élete utolsó évtizedét szinte folyamatosan itt töltötte.

A kereszténység nemcsak a szegények, hanem a gazdagok között is hódított. Ötven évvel Jézus halála után már a császár közvetlen rokonságában is találunk keresztényeket.

Néróval megindul az üldözés

Néró császár (54–68)

A keresztények nem vettek részt az erkölcstelen és kegyetlen mulatságokon. A kicsapongó népünnepélyeken sem jelentek meg, házaikat ilyenkor nem virágozták föl. A pogány rómaiak ebből arra következtettek, hogy a keresztények az öröm ellenségei, s ezért nem rokonszenveztek velük.

A rómaiak úgy gondolták, hogy isteneik tették nagyvá birodalmukat. A keresztények viszont megvetették a hatalmas Róma neveltségű isteneit. Emiatt a keresztényeket istenteleneknek tartották. Mindez megkönyítette Néró császár dolgát, amikor üldözni kezdte a keresztényeket.

Néró felgyújtotta Róma egy részét. Egyesek szerint beteges szórakozásból, hogy lássa, milyen lehetett a híres Trója égése, mások szerint a pizszkos házak helyébe szebb Rómát akart építeni. Amikor a nép körében elterjedt a hír, hogy Néró a háza gyújtogató, ő ijedtében a keresztényekre fogta a város felgyújtását. Kiadta a jelszót: „Az oroszlánok elé a keresztényeket!”

Egyes keresztényeket cirkuszi játékok keretében vadállatok elé vetettek, vagy póznára kötözték, s szurokkal leöntve meggyújtottak, másokat máglyán égettek el.

Szent Pétert 67-ben fejjel lefelé keresztre feszítették, majd a vatikáni domb lejtős temetőjében eltemették. *Szent Pált* ugyanebben az évben lefejezték.

Néró halála után a keresztények üldözése egy ideig szünetelt. Aztán újra fel-lángolt. *Nagy Konstantin*ig tartott az általános üldözés, bár közben voltak békés időszakok is.

Vértanúk Észak-Afrikában (180)

Az első században a Római Birodalomhoz tartozó afrikai tartományban is több ezer keresztény halt vértanúhalált. *Tacitus* római történétíró a vértanúk „nagy sokaságáról” beszél.

A vértanúk bírósági tárgyalásairól, valamint megkínzatusokról sok esetben főljegyzések készültek. Az első hiteles **vértanú-akták** (melyeket bírósági jegyzőkönyveknek tekinthetünk) 180-ból származnak. Ilyen például a *Karthágóban* lefolytatott kihallgatása és ítélet *Speratus*, *Nartzalus*, *Cittinus*, *Donata*, *Secunda*, *Vestia* és társaik esetében:

Az Saturninus prokonzul(hivatalnok) faggatja a bíróság elé állított keresztényeket.

– *Urunk, a császár kegyelmében részesülhettek, ha észhez tértek!*

– *Semmi rosszat nem tettünk – válaszol Speratus –, nem átkozódtunk, a rosszért há-lát adtunk; a császárnak tehát engedelmeskedtünk!*

– *Mi is vallásosak vagyunk – erősködött Saturninus –, vallásunk egyszerű: császár urunk szellemére esküszünk, könyörgünk egészségéért; ti is ezt kellene tegyétek.*

– *Ha figyelsz rám, elmondom az egy-szerűség titkát – mondta Speratus.*

– *Mínt hogy szent dolgainkról rosszul akarsz beszélni, nem figyelek rád! Esküdj meg császár urunk szellemére!*

– *Én nem ismerem e világ birodal-mát. Annak az Istennek szolgálok, akit üdvözöltek és látott, és nem láthat – válaszolt Speratus. – Nem loptam; ha valamit veszek, kifizetem az adót, mert Uram a királyok királya és minden nemzet Császára.*

– *Tagadjátok meg ezt a meggyőződésedet! – fordult hozzájuk Saturninus.*

– *Rossz meggyőződés embert ölni és hamisan tanúskodni! – kiáltott Speratus.*

– *Ne kövessétek ezt az esztelenséget!*

Karthágó romjai

– *Mi nem félünk senki mástól, egyedül Urunktól, Istenüinktől* – mondta Cittinus. Majd megszólalt Donata is: – *Tisztelet a császárnak, félelem Istennek.*

– *Keresztény vagyok!* – vallotta meg egy másik nő, Vestia.

– *Az akarok lenni, ami vagyok!* – erősítette Secunda is.

Saturninus most ismét Speratushoz fordult: – *Meg akarsz maradni kereszténynek?*

– *Keresztény vagyok!* – válaszolta. És valamennyi keresztény egyetértett vele.

– *Nem akartok egy kis megfontolási időt?*

– *Igaz ügyben nincs szükség megfontolási időre!* – vágott vissza Speratus.

– *Mi van a táskátokban?*

– *Könyvek és Pál igaz férfitú levelei* – válaszolt Speratus.

– *Harmec nap haladéket kaptok, hogy észhez térjete!*

– *Keresztény vagyok!* – ismételte Speratus és vele valamennyi ottlévő keresztény.

Saturninus erre kihirdette a hivatalos ítéletet: „Speratus, Nartzalus, Cittinust, Donat, Vestia, Secundát és a többieket, akik megvallották, hogy keresztény módon élnek, karddal ki kell végezni, mert makacsul kitartottak, bár lehetőséget adtunk nekik arra, hogy visszatérjenek a római erkölcsökhöz.”

– *Hálát adunk Istennek!* – mondta Speratus. Nartzalus pedig hozzáfűzte:

– *Ma vértanúként az égbe kerülünk: Hála Istennek!*

Majd valamennyi keresztény megismételte: – *Hála Istennek!*

A jegyzőkönyv ezzel a keresztény záradékkal fejeződik be: „Így valamennyien elnyerték a vértanúság koronáját, és uralkodnak az Atyával és Fiúval és Szentlélekkel mind-örökkön-örökké. Amen”.

(Olvasmány)

Szt. Perpetua és Szt. Felicitász vértanúsága (202/203)

A két fiatalasszony – Felicitász rabszolga volt, Perpetua jómódú családból származott – Karthágo börtönében sínylődött sok más kereszténnyel együtt. Szük, sötét börtönben zsúfolták őket össze, az afrikai hőség szinte kibírhatatlan volt.

Perpetuának nemrég született gyermeke, Felicitász pedig most vár gyermeket. A diákonusoknak a bebörtönzöttekre is volt gondjuk. Két diákonusnak sikerült rávennie az öröket, hogy óránként friss levegőre engedjék a két gyengélkedő asszonyt. Perpetua ilyen szünetekben szoptatta gyermekét. Közben vigasztalta anyját és testvérét, akik a gyermeket elhozták. Ránk maradtak a börtönben készült feljegyzései.

Pogány apja is eljött. Szívszagatóan kérleli:

– *Könyörülj apádon, gondold gyermekedre!*

Hittagadásra akarja rávenni. Perpetua így válaszol:

– *Atyám, mi az, amit itt előttem a földön látsz: korsó vagy más?*

– *Korsó, – feleli apja.*

– *Ugyanúgy nem mondhatom magamat sem másnak, ami vagyok. Keresztény vagyok.*

Apja a kétségbeeséstől felindultan ököllel üti lányát, majd eltávozik.

A bírósági tárgyalás a cirkuszban volt, a kivégzés helyén. Egyenként kellett minden kereszténynek a bíró elé állnia. A bíró nem azt kérdezte, hogy tett-e valami rosszat. Csak ennyit kérdezett: – Keresztény vagy-e?

Aki tömjént áldozott a császár szobra előtt, azt elengedték, a többit visszatartották.

A két asszonyt a cirkuszban vad tehén elé vetették. Bár az megtaposta őket, életben maradtak. Végül karddal végezték velük. Március 7-én szenvedtek vértanúhalált.

(Olvasmány)

Szent Tarzícusz – a ministránsok védőszentje

*Szent Tarzícuszt
ábrázoló mozaik*

Titkos rejtekhelyen folyt a szentmise. Aki itt jelen volt, az tudta, hogy életét teszi kockára. Arcukon nem látszott konok elszántság, inkább a hitből élők lelki derűje. A szentmisén az oltár körüli szolgálatot egy fiatalember, Tarzícusz látja el. Fegyelmезetten, áhítatosan teszi, mint aki tudja, hogy Istent szolgálja.

A szentmise befejeződött, minden jelenlevő magához vette az Erősek Kenyerét. Bármelyiküket bármikor letartóztatják hitéért. Máris sokan vannak börtönben. Azokat is meg kell erősíteni. Ki viszi el nekik az Eukarisztiát?

Tarzícusz vállalkozik rá, ez a feladat örömmel tölti el. Útközben pogány fiatalok állították meg. Ő erre meggyorsította lépteit, hogy elkerülje őket.

Összeszedett viselkedése gyanút keltett.

– Valamit visz a ruhája alatt! – mondta az egyik.

– Mutasd meg, mit viszel! – faggatta a másik.

– Biztosan valami keresztény titkot visz – szólt valaki. – Vegyük el tőle!

Nekiestek, ráncigálták, földre teperték, de ő keményen védte „kincsét”. Mire elkergették a suhancokat, már késő volt. A sok ütésbe, rúgásba, taposásba belehalt. A Szentséget azonban nem engedte meggyalázni (257).

Az őskeresztények nemcsak vérükkel tanúskodtak Krisztus mellett, hanem egymáson segítettek, semmiféle előnyért nem ártottak senkinek, munkájukat becsületesen végezték, még ha rabszolgák voltak is, mely szórakoztak oly módon, mely hitükkel ellenkezett

ÉS MA? – Ugyanúgy kell Jézus mellett tanúskodni!

Pliniusz és Trajánusz császár levélváltása

Ifj. Pliniusz helytartó *Trajánusz* császárhoz intézett levele jellemző a keresztények elleni eljárásra. *Pliniusznak*, Bitínia helytartójának 112-ben írt jelentése szerint a keresztények annyira elszaporodtak, hogy a pogány templomok kiürültek. Kérdi a császártól, hogyan járjon el a keresztényekkel szemben. *Trajánusz* ezt válaszolta: *Felkutatni nem kell őket, de akit följelentenek, azt meg kell büntetni. Aki hitét megtagadja, azt szabadon kell bocsátani.* A hitehagyás próbája az volt, hogy tömjént kellett szórni a császár szobra elélti áldozati parázsra.

Trajánusz iránlyelve maradt általános *Nagy Konstantin*ig.

A természeti csapásokért a keresztényeket okolták

Marcus Aurelius császár (161-180) uralkodása alatt sok természeti csapás érte a Római Birodalmat: földrengések, rossz termés, éhínség, jégeső... Ezt tetőzték a gyakori pestisjárványok. A pogányok szerint mindez az istenek büntetése a keresztények „istentelensége” miatt. A császár, bár filozófus lévén művelt embernek számított, az előbb említett „vadak” alapján rendelte el a keresztények újabb üldözését, melynek áldozatai voltak a lyoni vértanúk is.

(Olvasmány)

A lyoni vértanúk

Lyonban, Gallia fővárosában (177-ben) Blandina fiatal rabszolgalányt arra akarták kínzóí rávenni, hogy vallomásában mondja azt, hogy a keresztény összezejöveleken meggyilkolt gyermekek a hússukat eszik. Ezzel az Eukarisztia titkát ferdítették el. Bármint kínozták a leányt, ő csak ezt ismételte:

– *Keresztény vagyok. Nálunk semmi rossz nem történik.*

Egyesek a kínzás hatására „vallották” ugyan, de vántak tőlük, később azonban visszavonták vallomásukat.

Szanktusz és az alig megkeresztelt Matúrusz kínzása következett. Őket megostorozták, majd izzó vasszékere ültették. Utánuk újból Blandina került sorra, akit karóhoz kötöttek, és vadállatokat uszítottak rá. Ezek azonban nem bántották.

*Blandina
és az oroszlánok*

A nézőtérről egy Alexander nevű orvos bekiált és bátorítja a vértanúkat. Őt is elítélik, vadállatok elé vetik. Azok menten széttépik.

Blandinát néhány nap múlva újból a cirkuszba vezetik, s vele együtt a 15 éves Pontikuszt, egy előkelő ifjút. Blandina biztatja vértanútársát:

– Bátorság, Pontikusz! Légy jó keresztény, már nem tart sokáig.

– Igen, testvér! – mondja az előkelő ifjú a rabszolgálynak.

Blandinát ezután megostorozzák, tüzes vassal égetik, majd haláshálóbába csavarva bika elé vetik. A halálra sebzett lány még odaszól Pontikusznak:

– Légy erős! Az égben találkozunk.

Pontikusz félt a kínzástól, mégsem hátrált meg. Jézus erejében bízott. És Krisztus kegyelme erőssé tett, bátran halt meg, pedig nagyon megkínózták: a hóhérok darabokra tépték testét.

KISLEXIKON

- „A vértanúk vére keresztények magva.” – Ez a mondás onnan ered, hogy akkoriban sokan tértek meg a keresztény vértanúk hősiességét látván.
- **római cirkuszok** – A nézők szórakoztatására emberek kellett életre-halálra viaskodjanak egymással vagy a vadállatokkal. A keresztény vértanúk nem védekeztek kínzóikkal és a vadállatokkal szemben.

KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Milyen tényezők segítették elő a kereszténység gyors elterjedését?
2. Mikor, ki és milyen ürüggyel indítja el a keresztényüldözést?
3. Hogyan szenvedett vértanúságot Szent Péter és Szent Pál apostol?
4. Meddig tartott az általános keresztényüldözés?
5. Mit nevezünk vértanú-aktának?
6. Sorold fel az afrikai vértanúkat! Hogyan szenvedtek vértanúságot?
7. Ki a ministránsok védőszentje?
8. Kik voltak a lyoni vértanúk?
9. Miért kell tisztelnünk a keresztény vértanúkat?

BESZÉLJÜK MEG...

... milyen volt a keresztények életvitele a Római Birodalomban. Minden véres megtorlás ellenére, mégis miért sokasodott a számuk?

SZERETET RAGYOGJA BE A VÉRES ÜLDÖZÉST

Az első századok keresztényei nemcsak vérrel tanúskodtak Krisztus mellett, hanem életükkel is. Egy régi keresztény író ezt írta védelmükre: „Mindenkit szeretnek, és mindenki üldözi őket. Szegények, és sokakat gazdagítanak. Jót tesznek, és gonosztevékként büntetik őket”. Gondoskodtak a szegényekről, és nem hagyták magukra üldözött testvéreiket.

(Olvasmány)

Szent Lőrinc a katakombák egyházában

II. Szixtusz pápa idején ismét kegyetlenebb üldözés kezdődött. Misézni csak titokban lehetett. A hívők a katakombákban gyülekeztek össze ünnepi misére. A katakombák földalatti temetők, a szegények „kriptái” voltak. A pápa néhány diakonusa kíséretében indult oda. A katakomba bejáratánál őr állt. Ha idegen tévedt erre, az őr szelíden elutasította: Idegeneket nem kíván a „család”. Hogy ez a katakomba a keresztények „családjáé”, azt kezdetben mások nem tudták. Az ismeretlenek csak jelszó ismeretében nyertek bebocsátást.

A hosszú, keskeny folyosókon fáklyák égtek. Jobbról-balról fülkéket vájtak halottaik számára. Nagyobb helyiségeket is készítettek istentisztelet céljára. Ezek elé útvesztők kerültek.

Sajnos, árulók furakodtak közéjük. A pápát miszés közben meglepték a katonák, és négy diakonusával együtt lefejezték (258. augusztus 6.).

Lőrinc diakonus életben maradt. Tudták, hogy ő kezeli a szegények pénztárát, kincstárát. Fölszólították, haladékszolgálatra adja az egyház kincseit. Ő ezt meg is ígérte, csak néhány nap haladékot kért. Szent Lőrinc az egyház minden vagyonát kiosztotta a szegények között, majd a bíró elé vezette, és így mutatta be őket:

– Ezek a gyűhöz kincsei.

A bíró ezt gúnynak vette, megostoroztatta, majd kínpadra feszítette Lőrincet. Végül nagy rostélyra fektették, mely alá izzó paraszat készítettek. Lőrinc egy idő múlva kedélyesen odaszólt a bírónak:

– Most már megfordíthatnál. Ez az oldalam eléggé megsült.

Megtették. Később ismét szólt:

– Most már egészen megsültem, akár ehetsz is belőlem.

Jajveszékélés nélkül tűrte a kínokat. Ott halt meg a tüzes rostélyon.

*Szent Lőrinc
ábrázolása rostélyal*

A SZEGÉNYEK AZ ŐSEGYPHÁZ KINCSE VOLTAK

A keresztények az üldözések idején sem feledkeztek meg szegényeikről. 250 táján Rómában 1500 szegényről gondoskodtak rendszeresen. Külön erre a célra berendezett *szereket-házakban* tartották a kiosztásra kerülő adományokat és ugyancsak itt folyt a közös étkeztetés is.

Kezdetben a misével egybekötött vacsorán gondoskodtak a szegényekről. Amikor a szentmise reggelre tevődött, elszakadt az étkezéstől, de a mise felajánlási részénél a hívek az oltár melletti asztalra tették adományaikat: *kenyeret, gabonát, olajat, bort* vagy *mézet*. A kenyér egy része az áldoztatáshoz kellett. A többi adomány részben a papság fenntartását szolgálta, részben a szegényeké lett – utóbbit mintegy Istennek adták.

Rendkívüli gyűjtéseket is rendeztek. Több napos böjt esetén, amit megtakarítottak, azt fölajánlották. A gazdagok – megkeresztelésükkor – igen nagy összegeket adományoztak, melyek a szegények kincstárába kerültek. A kincstárat – a püspök megbízásából – a diakonusok kezelték.

(Olvasmány)

Szent Sebestyén és a bebörtönzött keresztények lelki gondozása

Rubens:
Szent Sebestyén (1618)

Szent Sebestyén testörtiszt volt, szabadon látogathatott a börtönökbe. Azért ment oda, hogy a fogoly keresztényeket hitükben megerősítse. Végül följelentették. A császár kemény szavakkal szólott hozzá, hálátlannak nevezte. Szemére vetette, hogy ellenségeihez pártolt. Sebestyén ezt felelte:

– Jólétedért mindig imádkoztam, császárom, de nem bálványokhoz, hanem az igaz Istenhez.

Sebestyént a császár parancsára fához kötözve öszszenyilagták. Holttestét a keresztyények megszerezték. Ekkor észrevették, hogy még él. Gondos ápolással felgyógyult. Azonnal a császárhoz indult és szemére vetette, hogy legjobb alattvalóit üldözi. A császár megdöbbsent, amikor a halottnak vélt Sebestyént meglátta. Meglepetéséből felocsúdván, egy közeli cirkuszba hurcoltatta, ahol botokkal agyonverték.

(Olvasmány)

Remete Szent Antal – a „szerzetesek atyja”

(régén a beteg emberek és állatok védőszentje)

Remete Szent Antal 251-ben (vagy 252-ben) született Komében, Közép-Egyiptom egyik falujában, a régi kereszténység talán legsúlyosabb megpróbáltatása – Decius császár (249–251) keresztényüldözése – idején, amely az egész Római Birodalomra kiterjedt. Egyetlen keresztény sem volt már biztonságban: bármikor a császári törvényszék elé hurcolhatták. Aki meg akart maradni kereszténynek, annak állandóan készen kellett lennie a vértanúságig való helytállásra.

Antal jómódú házban nőtt föl. Amikor húsz éves lett, meghaltak a szülei, ráhagyván a családi örökséget és a hűgáról való gondoskodást. De egyszer csak történt valami, ami egy csapásra véget vetett annak, hogy a fiatalember csak úgy békésen éldegéljen a világban. Egy szentmisén az ígéhirdetésre figyelve hirtelen belévágott a fölismerés, hogy neki szól az, amit a lektor Máté evangéliumából éppen olvasott: „Ha tökéletes akarsz lenni, add el, amid van, az árát oszd szét a szegények között... Aztán gyere, és kövess engem!” Az ifjú Antal úgy érezte, hogy az ige egyenesen a szívébe kiált. Olyan ellenállhatatlan ereje volt a szónak, hogy követnie kellett. Úgy tett, amint hallotta: eladta a családi birtokot, és ami nem volt szükséges a hűgáról való gondoskodáshoz, a szegényeknek adta. Azután megkezdte az új életet, amelyről még nem is sejtette, hová fogja őt vezetni. Visszavonult a hétköznapi élettől, és teljesen a vallásos gyakorlatoknak adta át magát, elhanyagolva a hűtár-imádkozásnak. Kezdetben húzta meg magát, majd később Antal hamarosan a líbiai sivatagban egy sziklasírban élte meg életét, majd később egy omladozó kastély romjai között. Egy barátja hordta neki a nélkülözhetetlen szűkös eledelt. Ettől eltekintve minden összeköttetést megszakított a külvilággal.

Minél inkább eltépte a földi ragaszkodások kötelékeit, annál elviselhetetlenebb lelki támadások érték. Ősi keleti elképzelések szerint – aminek visszhangját Jézus megkísértésének történetében is megtaláljuk – a sírok és az elhagyott helyek, mindenekelőtt pedig a sivatagok a démonok hazája voltak. Antal ebbe a birodalomba hatolt be, és ott épített ki magának szállást. Hogyan is történhetett volna másképpen, mint hogy a démonok támadást indítottak ellene. Antal pedig – az apostol intelmének megfelelően – „Isten teljes fegyverzetét” öltötte magára, hogy „a sátán cselvetéseinek ellenállhasson” (Ef 6, 11). Így ő lett a győztes. Amikor végül húsz év után ismét az emberek közé ment, úgy jelent meg előttük, mint bölcs férfi, aki „ismeri a mélységes titkokat és telve van Istennel”. A szigorú önsanyargatások ellenére nem tört össze a teste. Arcán azoknak a hatalmas tapasztalatoknak fénye tükröződött, amelyek bensőleg átalakították.

Nevét hamarosan fölkapta a hír. Mindenfelől özönlöttek hozzá az emberek, akik imáiba ajánlották magukat, vagy szerzetesi életet akartak élni az ő vezetése alatt. A közeli és távoli környéken mindenfelé remeteségek jöttek létre. Így a világ elől menekülő remetéből a „szerzetesek atyja” lett, habár ez még nem volt a szerzetességnek az a formája, amely tartós közösséggé fogta volna össze követőit és amelynek közös szabályzata van. Az a szerzetesi szabályzat, valójában későbbi korból származik.

Bármennyire szerette is Antal a sivatagot és az Istenben elmerült magányos életet, abban semmi sem akadályozta meg, hogy az emberek közé menjen, ha a kereszténység napi problémái úgy kívánták. Élete vége felé, püspök-barátja, Atanáz kérésére ment a fővárosba, hogy nyilvánosan föllépjön az ariánusok ellen. Antal mindenkire vonzerőt gyakorolt, egészen a császári udvarig. Maga Konstantin és gyermekei is leveleztek vele.

Remete Szent Pál
(kenyeret tartó hollóval)
és Remete Szent Péter

90 éves elmúlt már, amikor útra kelt, hogy szemlől szemben láthassa a másik nagy remetét, Pált. Találkozáskor Szent Jeromos leírásából ismerjük.

356-ban halt meg Antal, 105 éves korában. A sírja – mivel kérte testvéreit, hogy titokban temessék el – 200 éven át ismeretlen volt, 561-ben találták meg, ereklyéit Arles-ban, a Szent Julien-templomban őrzik. Történet egyszer, hogy két nemes férfi, apa és fia anyagorostól megbetegedett, és Pál Antal ereklyéjétől meggyógyult. Hálából kórházat építettek és ápolták a hasonló bajban szenvedőket. Mivel Szent Antal az anyarozs okozta gyulladás ellen hathatós közbenjárónak bizonyult, magát a bajt Szent Antal tüzeinek nevezték. Antalt a tizennégy segítőszent között is tisztelték.

Antal szellemi útját, vallás-erkölcsi törekvéseit a megalkuvást nem ismerő határozottság jellemezte Meggyőződés jőzőn és szerény volt. Ismerte az ember előtt álló határokat: Isten titkainak és döntéseinek kifürkészése nem a mi dolgunk. Jobb beismerni tudatlanságunkat azokban a dolgokban, amelyek meghaladnak. Az ördög cselvetéseivel szemben csak az alázat segít. Gyakran hangoztatta: „Ne bízz igaz voltodban, ne aggasson, ami elmúlt, és fáradozz azon, hogy nyelvedet és gyomrodát féken tartsad” (azaz: hallgass, és böjtölj).

Antal jámborságának lényeges vonása volt testvériessége. Nem véletlen, hogy a szeretetességben ismét új csengést kapott a szó: „testvér”. A szerzetesek Antalt követve vissza akartak térni a kezdeti kereszténységhez. Ezért nevezték magukat egymás közt „testvérek”, és arra törekedtek, hogy testvérként is bánjanak egymással. Antal kánizátusát, hogy élet és halál a felelősséget magartartástól függ.

ÉS MA? Szent Sebestyén példája megerősíti helytállásunkat.

...Sokan állnak, amíg mi állunk, s megtántorodnak, ha mi megmozgunk...

BESZÉLJÜK MEG!

– Hogyan ábrázolják a vértanúkat? Hozzatok fel a megbeszélés során minél több képzőművészeti (szobrászati, festészeti) példát!

– Olvassátok el Remete Szent Pál történetét (a szentek életéről bármely katolikus kiadványból), és tartsatok megbeszélést a remetesség értelméről!

AZ EGYHÁZ FELSZABADULÁSA – A MILÁNÓI RENDELET –

Nagy Konstantin († 337)

Az utolsó és legvéresebb üldözés *Dioklecián* (284–305) nevéhez fűződik. Bár uralkodása alatt valóságos mézárulás folyt, mégsem tudta kiirtani a keresztényeket. Ekkor tűnt ki, hogy milyen sok keresztény van a Római Birodalomban. Az 50 milliós összlakosságból lehetnek már 7-10 milliónyian.

Szerencsére nem minden helytartó hajtotta végre Dioklecián keresztényellenes rendeleteit egyforma kíméletlenséggel. Gallia helytartója, Konstanciusz meg egyenesen rokonszenvezett velük.

Dioklecián végül megcsömörlött az uralkodástól és lemondott. Utána ketten küzdöttek a hatalomért: *Maxenciusz* és *Konstantin*, Konstanciusz fia. A keresztények Konstantin mellé álltak, mivel apja és ő maga is jól bánt a keresztényekkel. A két hadsereg Róma falai előtt, a Tiberis folyó partján (a *milviusi* hídnál) találkozott. A csata előtt Konstantin megengedte a keresztényeknek, hogy a római hadi jelvényekre kitűzzék *Krisztus görög monogramját* (XPISZTOS).

XPISZTOS

Konstantin azt mondta, hogy égi jelenése volt: keresztet látott az égen ezzel a felírással: *E jelben győzni fogsz!* (*In Hoc Signo Vinces!*) – avagy *Touto nika!* (*Ezzel győzz!*) Elképzelhető, hogy Krisztus jele mennyire föllelkesítette a seregben harcoló sok keresztényt, melynek egyenes következménye volt Konstantin fényes győzelme (Kr. u. 312-ben).

A Milánói rendelet szabadságot ad a keresztényeknek

Konstantin 313-ban adta ki híres *Milánói rendeletét*, melynek értelmében a keresztények:

- szabadon gyakorolhatják vallásukat,
- visszakapják elkobzott vagyonukat,
- templomokat építhetnek,
- bármilyen állami állást betölthetnek.

Konstantin állami épületeket, úgynevezett *bazilikákat* adott át a keresztényeknek templom céljára, sőt maga is hatalmas templomokat építtetett.

A vatikáni dombot Szent Péter sírjának környékén elegyengetette, és a sír fölött Szent Péter tiszteletére bazilikát építtetett, mely kb. 1500-ig állt. Építtetett

még Rómában több más bazilikát, a jeruzsálemi szentsír és betlehemi barlang fölé egy-egy templomot, az új fővárosban, Konstantinápolyban egyet, és keresztény templomokat más birodalmi városokban.

A vasárnapot (321-ben) az egész birodalom területén munkaszüneti nappal nyilvánította. Élete végén Konstantin maga is fölvette a keresztiséget. Uralkodása alatt már főhivatalok vezetésével is megbíztak keresztényeket.

A kereszténység diadalmaskodott.

Nem a földi sikerek jelzik Krisztus diadalát

Krisztus akkor is jelen van az Egyházban, ha azt üldözik, hiszen előre megmondta: *Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak (Jn 15, 18).*

Nem a kereszténység felszabadulása, hanem a keresztények élete volt a jele annak, hogy az Egyházban Krisztus él. Hitük szerint éltek és gyakorolták az irgalmas szeretetet.

A keresztények akkor sem voltak mind szentek. Ha azonban vétkeztek, súlyos vezekléssel készültek a megújított életre. Ezáltal *bűnbánatuk is tanúságtétel volt Krisztus mellett.*

Krisztus (Pantokrátor) >>>

(Jézus legrégebbi fatáblán ábrázolt képe a 6. századból)

A hitelhagyó Julián császár (331–363)

Huszonnyolc évvel Konstantin halála után még egyszer pogány császár került a birodalom élére. Julián keresztényként nevelődött, de lelke mélyén pogány maradt. Ennek egyik oka (ariánus) nagybátyja, az előző császár volt, aki keresztény létére kegyetlenül bánt családjával.

Amikor Julián hatalomra jutott, a Nap-kultusz formájában azonnal visszaállította a pogányságot. Elrendelte, hogy a pogány papok törődjenek a szegényekkel és éljenek erkölcsös életet. Vallásoktatást és bűnbánati fegyelmet akart náluk is bevezetni. Mindezt azonban nem sikerült megvalósítania. Keserűen panaszkolt a pogány főpaphoz írt levelében: *„Mégiscsak a mi szegényeink, hogy zsidót koldulni nem látunk, a keresztények meg nemcsak a saját szegényeikről*

gondoskodnak, hanem a mieinkről is. Ha mi ugyanezt nem tesszük, akkor a mi isteneink vallása elveszett.”

Így is történt. Nemcsak azért, mert Julián császár a perzsák elleni háborúban elesett, hanem azért is, mert a hamis istenek nem adhattak lelki erőt a szép elgondolás megvalósításához.

Akik csak érdekből csatlakoztak...

Konstantin óta gyakran előnnyel járt, ha valaki katolikus hitre tért. Azok, akik csak a földi előnyökért csatlakoztak, nem erősítették, hanem gyengítették az Egyházat. Az Egyház akkor erős, ha tagjai valóban Jézust akarják követni. Vannak olyanok is, akik templomba járásukért elvárják, hogy Isten minden földi vállalkozásukat sikerre vigye...

...Ez pogány vallási felfogás maradványa.

...ÉS MA?

– Figyeld meg környezeted hitéletét, vallásosságát. Tegyel különbséget az *igazi, földi érdekekhez nem fűződő vallásosság* és ennek ellentéte között. Törekezdj mindig arra, hogy *állhatatos, igaz hittel és szilárd vallásos lelkiállattal* tegyél tanúságot Krisztus mellett.

📖 KISLEXIKON

- **bazilika** – Görög szó, *királyi házat* jelent. A bazilikák nagy csarnokok voltak tanácskozás és vásár céljára. Könnyen lehetett őket templommá átalakítani. Ma bazilikának hívjuk a *tekintélyes keresztény templomokat*.
- **hitehagyó** – azt az embert nevezzük hitehagyónak, aki keresztény hitét elhagyja. Görögül *apostata*. (A török korban *renegátnak* nevezték a hitehagyót.)
- **Pantokrátor** – Mindenek fölött uralkodó.

? KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Melyik császár nevéhez fűződik az utolsó és legvéresebb keresztényüldözés?
2. Miért nevezhetjük rendhagyónak a milvisi ütközetet?
3. Mikor adta ki Konstantin a Milánói rendeletet? Sorold fel a pontjait!
4. Melyik császár és mikor kísérelte meg visszaállítani a pogány kultuszt?

✍ *Írj fogalmazást „Igaz hittel Krisztus mellett” címmel, amelynek témáját mindennapjaink történeteiből merítsd!*

A NIKAIAI ÉS KONSTANTINÁPOLYI EGYETEMES ZSINAT

AZ EGYHÁZ GONDJAI KONSTANTIN BIRODALMÁBAN

Konstantin úgy látta, hogy a kereszténység megszilárdíthatja a birodalmat. Annál kellemetlenebbnek találta, hogy a kereszténységet ekkor új tévtanítás osztotta meg, az *arianizmus*.

Áriusz szerint Jézus isteni, de nem Isten

Áriusz, alexandriai pap, azt tanította, hogy Jézus isteni ember, de nem Isten-ember. (Görögül: *homoi-uziosz* = *Istenhez hasonló*; *homo-uziosz* = *Istennel egylényegű*). A két szó csak az „i” betűben tér el, jelentésben azonban a két szó közti különbség végtelen. Áriusz oly ügyesen adta elő *eretnekségét*, hogy azt nehezen lehetett megkülönböztetni az ősi tanítástól. Így tanaival sok püspököt is megtévesztett. Az Egyházban nagy vita támadt.

A nikaiai (niceai) egyetemes zsinat döntése: *Jézus valóságos Isten*

Konstantin császár békét akart birodalmában. Ezért zsinatot hívott össze, melynek az akkori székváros, *Nikaia (Nicea)* adott helyet. A császár azt akarta, hogy döntsék el a püspökök a vitát, aztán mindenki tartsa magát a döntéshez.

A zsinat össze is ült 325-ben. Sok zsinati atya még testén viselte az utolsó üldözés kínzásának nyomát, most megérték, hogy a császári palota egyik termében tárgyalhatják meg az egyház ügyeit. Konstantin is jelen volt. A helyi egyházi tanítást *Atanáz*, az alexandriai pátriárka diákonusa terjesztette elő. A zsinat elsöprő többséggel megállapította, hogy *Jézus valóságos Isten*. Áriusz a döntést nem fogadta el, ezért az Egyházból *kiközösítették*, vagyis kizárták, a császár pedig száműzte.

*A nikaiai egyetemes zsinat
– korabeli ábrázolás –*

Az arianizmus

Áriusz száműzetése helyén megnyerte magának a császári család több tagját. Végül maga Konstantin is melléje állt. Tanait most már a császárok erőltették a népre. Így erősödött az arianizmus.

Isten „prófétát” támasztott Szent Atanáz személyében

*Szent Atanáz († 373)
alexandriai püspök*

Nem sokkal a zsinat után *Szent Atanáz* († 373) lett az alexandriai püspök. Teljes tekintélyét latba vetette az arianizmus ellen. Az ariánusok azonban oly ügyesen vádaskodtak ellene, hogy Konstantin most őt küldte számkivetésbe.

Összesen hat alkalommal volt kénytelen püspöki székét elhagyni. 45 éven át volt Alexandria püspöke, ebből 20 évet töltött püspöki székétől távol. Volt Germániában számkivetésben, máskor a pápánál talált menedéket, néha az egyptomi remetéknél rejtőzködött.

Utolsó üldöztetése alkalmával csónakon menekült a Níluson. Amikor feltűnt az üldöző hajó, Atanáz feléjük eveztetett. Azok odaszóltak neki:

– Nem láttátok erre Atanáz püspököt?

– Nincs messze tőletek, – felelte maga Atanáz, – ha ügyesek vagytok, hamarosan a kezetekben lesz.

Azok tovább siettek. Mire észbekaptak és visszafordultak, Atanáz már elhagyta a csónakot és elrejtőzött családi mauzóleumába. Onnan levelekkel irányította híveit. Aztán meghalt, mielőtt megérhette volna a tiszta hit győzelmét.

Néhány évvel Atanáz halála után Nagy Theodosius került a császári trónra. Az új császár az ariánusok ellen fordult. Hatalmi támogatás nélkül az ariánusok hamarosan jelentéktelenné zsugorodtak a birodalom területén.

Sajnos, sok germán törzs éppen ariánus formában vette fel a kereszténységet. Náluk és általuk még sokáig fennmaradt és sok bajt okozott az Egyházban.

A Szentlélek kellő időben mindig támaszt valakit, aki a krisztusi igazságért és a krisztusi erkölcsért kiáll, és az Egyházat felrázza.

ÉS MA?...

...A te körödben talán éppen téged szemelt ki erre Krisztus.

A cezaropapizmus

A római császár a pogány vallásban a főpapi tisztet töltötte be. Megszokta, hogy ő intézkedjék vallás dolgában. Ezt folytatta az Egyházban: püspököket nevezett ki és mozdított el, sőt beleszólt a hit dolgaiba is.

Úgy viselkedett tehát, mintha ő lenne a pápa. Innen az elnevezés: *cezaropapizmus* (Cézár = császár). Császár és pápa egy személyben.

Nagy Konstantin kezdeti beavatkozásait kedvezően fogadták a püspökök, hiszen templomokat építtetett, tekintélyt biztosított nekik. Hamarosan tapasztalniuk kellett azonban, hogy veszedelmes dolog a császárra hagyni az Egyház ügyeit. Amikor ugyanis az arianizmus mellé állt, számkivetésbe küldte a hithű püspököket.

Most már hiába kívánták, hogy a császár ne avatkozzék az Egyház dolgaiba, továbbra is megvette. Ezzel Nagy Konstantin és utódai mérhetetlen kárt okoztak az Egyháznak. Császári támogatás következtében sokáig elhúzódott az arianizmus elleni küzdelem. A véres üldözések nem ártottak annyit az Egyháznak, mint a belső küzdelmek, amikor az egyik keresztény ellenséget látott a másikban.

Szerencsés körülmény volt, hogy Konstantin új fővárost alapított Bizáncban. Ezt róla Konstantinápolynak nevezték el (330). A pápa így nem érezte közvetlenül a császári hatalom súlyát. A konstantinápolyi püspök azonban szinte teljesen alá volt vetve a császárnak.

További küzdelmek Nagy Konstantin halála után

A császár egyik fia *Constans* (337–350), Nyugat uralkodója, a nikaiai zsinat híveit támogatta, a másik fia *Constantinus* (337–361), Kelet császára, az ariánusokat pártolta. (Nyugaton a *nikaiai dogma* legnagyobb védője *Szent Ambrus*, Milánó püspöke volt.)

A zsinatok nem hoztak megbékélést. Kelet és Nyugat kölcsönösen kizárták egymást az egyház közösségéből. Így elindították *Kelet és Nyugat közötti elidegenedés* folyamatát. 351-ben *Constantinus* egyeduralgó lett, s így vallási téren is egységet akart. Uralkodása idején az ariánusokat támogatta, és az igaz hit védőit száműzte.

361-ben meghalt *Constantinus* császár, ezzel az arianizmus elvesztette az államhatalom támogatását. Az ariánusok is több pártra szakadtak.

A kegyelemdőfést azonban *Nagy Theodosius* császár (379–395) adta meg aki államvallássá tette a keresztény vallást. 381-ben össze-

hívta a *konstantinápolyi zsinatot*, mely elítélte az arianizmust, tisztázta a *Szentlélek istenségéről* alkotott felfogást, és kiegészítette a nikaiai hitvallást. Ezt nevezzük *nikaiai-konstantinápolyi hitvallásnak*.

Hiszek az egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek, mindent láthatónak és láthatatlannak Teremtőjében.

Hiszek az egy Úrban: Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától született az idő kezdete előtt. Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, valóságos Isten valóságos Istentől. Született, de nem teremtmény: az Atyával egylényegű és minden általa lett. Értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből. Megtestesült a Szentlélek erejéből Szűz Máriától, és emberré lett. Poncius Pilátus alatt értünk keresztre feszítettek, kinhalált szenvedést és eltemették. Harmadnapra feltámadott az írások szerint, fölment a mennybe, ott ül az Atyának jobbján, de újra eljön dicsőségben, ítélni élőket és holtakat, és országának nem lesz vége.

Hiszek Szentlélekben, Urunkban és életünkben, aki az Atyától és a Fiútól származik. Akit éppúgy imádunk és dicsőítünk, mint az Atyát és a Fiút. Ő szólt a próféták szavával.

Hiszek az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban, vallom az egy keresztiséget a bűnök bocsánatára, várom a holtak föltámadását és az eljövendő örök életet.

Ámen.

A császár az egész birodalomban eltiltotta az ariánus istentiszteleteket. Segítségére volt ebben a küzdelemben *Damasus pápa* (366–384) is, aki eretnekségnek nyilvánította az arianizmust. Ez az eretnokség azonban az egyes germán népeknél még sokáig tartotta magát és csak a frankok megterésével kezdett visszahúzódni.

KISLEXIKON

- **dogma** – Tudományos pontossággal megfogalmazott hittétel.
- **eretnek** – Aki keresztény akar maradni, de valamilyen lényeges krisztusi igazságot elvet. Görög nyelven: *heretikus* → jelentése: *válogató*.
- **egyetemes zsinat** – Az egész Egyház püspökei a pápával együtt tanácskoznak a hit dolgairól. Határozatai az egész Egyházban kötelező érvényűek, hit és erkölcs dolgában tévedhetetlenek. (Az egyetemes zsinat döntései nem azért tévedhetetlenek, mert a világ legokosabb emberei döntenek, hanem azért, mert a Szentlélek örökösök felettük. Ezért hittel elfogadjuk e döntéseket!)

? KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Melyik császár nevéhez fűződik az utolsó és legvéresebb keresztényüldözés?
2. Mit tanított az arianizmus?
3. Mikor és hol volt a két első egyetemes zsinat? Melyek voltak a határozatai?
4. Hasonlítsd össze az **apostoli** és a **nikaiai-konstantinápolyi hitvallást!**

(Olvasmány)

SZENT AMBRUS – MILÁNÓ PÜSPÖKE († 397)

Ambrus megválasztása

Ambrust 30 éves korában választották Milánó püspökévé (374). Püspöki működését azzal kezdte, hogy szétosztotta vagyonát a szegények között, akikről később sem feledkezett meg. Gyakran mondta: „Te nem a magadéból adsz a szegénynek, hanem abból, ami az övé”.

Ambrus teológus megválasztása jellemző az ariánus időkre. A püspök megválasztásán részt vett a papság és a nép, hogy megválasszák Milánó püspökét. Az ariánusok is, a katolikusok is a maguk jelöltjéhez ragaszkodnak. Jelen van a város prefektusa, Ambrus is, hogy fenntartsa a rendet. Nincs szavazati joga, mert még nincs megkeresztelve. **Katekumen, hittanuló.** Talán ő is azért vár a keresettséggel, mert így kényelmesebb élni. Sokan csinálják így, amióta nem jár életveszéllyel kereszténynek lenni. Úgy különben mindenki becsüli, mert igazságszerető ember. Most is békítőleg szól a néphez. Egyszer csak megszólal egy gyermek: „Ambrus legyen a püspök!” – Mindenki egyetért, Ambrus lett a püspök. Előbb persze megkeresztelkedett.

Pierre Subleyras:
Szent Ambrus püspök
megkeresztelti Theodosius
császárt

Nagy Theodosius császár vétke és vezeklése

Theodosius újból egyesítette a birodalmat. Vallási téren is egységet akart, ezért az ariánusok ellen fordult. Császári támogatás hiányában az arianizmus a birodalomban elvesztette erejét.

Tesszalónikában a nép egy cirkuszi kocsiverseny alkalmával föllázadt, és megölte a császár egyik főemberét. Theodosius kegyetlen bosszút állt. A legközelebbi kocsiverseny idején katonáival elállta a cirkusz kijárait, és válogatás nélkül legyilkoltatott mindenkit, aki a cirkuszban tartózkodott.

Szent Ambrus addig igen jó viszonyban volt a császárral. Most írásban értesítette, hogy tartson nyilvános vezeklést, különben nem kaphat föloldozást a kiközösítés alól, amelybe a gyilkosság miatt esett. A kiközösített keresztény nem léphetett templomba.

Amikor a császár később udvari kísérettel mégis a milánói bazilikába akart menni, de Ambrus elébe állt. Kijelentette, hogy vezeklés nélkül nem léphet be. Akkoriban nyilvános bűnért való vezeklés kellett vállalni. A császár haragosan mondta:

– Dávid is vétkezett!

– Ha követted Dávidot a vétekben, kövesd a bűnbánatban is! – válaszolta Szent Ambrus. A császár erre bosszúsan megfordult és hazament.

Karácsonykor mégis vezeklőruhában jelent meg és bocsánatért esedezett, ahogy az keresztényhez illik. Szent Ambrus ekkor föloldozta egy kikötéssel: nehogy a hirtelen haragú császár újabb igaztalanságra vetemedjék, megígértette vele, hogy a kimondott halálos ítéletet 30 napig nem szabad végrehajtani. Ez idő alatt lesz lehetőség meggondolni, valóban igazságos-e az ítélet. Ilyenformán is megmutatkozott a püspök mérséklő hatása a hatalom gyakorlásában.

BŰNTUDATBÓL fakad a **BŰNBÁNAT**, bűnbánatból az **ÚJRAKEZDÉS** és **FEL-EMELKEDÉS**.

Menthetetlen az az ember, akinek nincs bűntudata a bűn elkövetése után.
NEKED van-e bűntudatod? – Ha igen, nem vagy elveszett ember!

KISLEXIKON

• **katekumen, hittanuló** – Csak azt keresztelték meg, aki néhány évig hitoktatásra, vagyis katekézisre járt, és elsajátította a keresztény hitigazságokat, melyekből vizsgát tett. Ezalatt azt is meg kellett mutatnia, hogy keresztény módon óhajt élni.

(Olvasmány)

SZENT ÁGOSTON PÜSPÖK (354–430)

Szent Ágoston
– Hippó püspöke –

Szent Ambrus püspök prédikációi szónoki remeklések voltak. Ezért olyan emberek is hallgatták, akik nem az igehirdetésre voltak kíváncsiak. Ezek közé tartozott Ágoston, milánói szónoklattan-tanár, aki Észak-Afrikából származott.

Ágoston már kora ifjúságától rossz útra tért. Parázna életmódot folytatott, és könnyen kész volt a hazugságra, hogy eltitkolja bűneit.

Anyja, Szent Mónika, hiába kérlete, és úgy látszott, hiába imádkozik érte. Fia egyenesen megszökött előle. Itáliában vállalt állást. Így került Rómába, majd Milánóba. Szent Mónika utána ment, hogy a közelében lehessen, és a helyes útra vezethesse.

Ágoston csak a szónoklás művészetét akarta ellesni Szent Ambrus ajkáról, eközben azonban észrevétlenül szívébe lopózott a hit. A hit birtokában már a kegyelem segítségével folytatta a lelki küzdelmet. Végül is a Szentírás olvasása révén tért meg egészen: elbocsátotta azt a nőt, akivel bűnös módon együtt élt. Amikor rátalált Istenre, megnyugodott a lelke. Harminc éves volt, amikor Szent Ambrus megkeresztelte.

Szent Mónika megnyugodva halt meg fia karjában.

Ágoston nemsokára visszaindult hazájába, Észak-Afrikába. Felfigyeltek buzgóságára és pappá szentelték. Öt évre rá (396-ban) Hippó püspöke lett.

Lángbuzgalommal harcolt a toll és a szó fegyverével a hit tisztaságáért. Nemcsak az Egyháznak, hanem az egész emberiségnek egyik legnagyobb elméje és írója.

Vallomások címmel önéletrajzt írt. Ebben alázatosan vall tévelygéseiről, bűneiről és megtéréséről.

„NYUGTALAN A MI SZÍVÜNK, amíg meg nem nyugszik Tebened, Istenünk!” – Szent Ágoston jött rá erre a bölcsességre. Ő ezt meg is tapasztalta!
ÉS MA? – Az ember ma is nyugtalan, míg meg nem találja Istent.

(Olvasmány)

ARANSZÁJÚ SZENT JÁNOS, konstantinápolyi püspök (340 k.–407)

János Antióchiában (Szíria) áldásos papi tevékenységet fejtett ki. Nagyhatású prédikációi (**homiliái**) miatt itt nevezték el „aranszájú”-nak. A császári udvarban is felfigyeltek rá, kiszemelték konstantinápolyi püspöknek. Majdhogynem ellopták Antióchiából: barátságonkettes betűszóval, mely a fővárosba vitte. Ott tudta meg, hogy püspöknek szánták.

Püspöki működését azzal kezdte, hogy házában egyszerűbbé tette az életet. Megtiltott minden pazarlást. A fölösleget a szegényeknek adta. Prédikációiban a császári udvar pazarlásait is szóvá tette. A híres Nagy Theodosius fia csak papagájjaival törődött. Az történt, amit felesége, Eudoxia akart. János szemrehányásai sértették az asszony büszkeségét. Addig mesterkedett, amíg János püspököt számkivetésbe küldték. Ott szándékosan rosszul bántak vele, és ezért nemsokára meghalt. Hamarosan szentként tisztelték. Az új császár nagy pompával hozatta haza holttestét.

**Aranszájú Szent János
homiliáinak díszes
kezdőlapja**

KISLEXIKON

- **egyházatyák** – Akik a korai egyház idején írásaikkal és prédikációikkal erős hatással voltak a kereszténység akkori sorsára, azokat egyházatyáknak nevezzük. Írásaikat ma is tanulmányozzuk.
- **homília** – szentbeszéd a liturgián.

AZ EFEZUSI ÉS KALKÉDÓNI EGYETEMES ZSINAT

Az arianista viszályokat követően – Kr. u. az 5. század első harmadában – újabb eretnekségekkel kellett az Egyháznak szembenéznie.

Nesztoriosz (428–451) konstantinápolyi pátriárka azt állította, hogy helyesebb Szűz Máriát *Krisztus-szülőnek* nevezni, mint *Isten-szülőnek*. *Cirill* (*Kürillosz*) alexandriai pátriárka ezzel a nézettel élesen szembeállt. Mindketten a pápához fordultak, aki Cirillnek adott igazat és elítélte *Nesztoriosz* nézeteit, mondván, hogy Mária Krisztust – a személyt – szülte, nem csupán a testét. Krisztusban pedig a *személyiség hordozója az isteni személy*, tehát Máriát jogosan nevezzük *Isten-szülőnek*. Ennek ellenére *Nesztoriosz* téves tanítása (*nesztorianizmus*) tovább terjedt.

Az elmérgesedett helyzet tisztázására és a vita eldöntésére *II. Theodosius* császár (408–450) *Efezusba* egyetemes zsinatot hívott össze 431-ben. A zsinat munkálatai *Krisztus valóságos isteni és valóságos emberi természetéről*, valamint a *Szűzanya istenanyaságáról* hozott döntéseket a Világegyház számára.

Az efezusi zsinatot követően még el sem csendesült a nesztorianista vita, máris újabb tévtanítás kelt szárnyra. *Eutükhész* konstantinápolyi szerzetes-elöljáró, aki magát Cirill követőjének tartotta, azt kezdte hirdetni, hogy *Krisztus két természete a megtestesülés után egyetlen isteni természetté alakult át*. A vitás kérdések tisztázásával több, sorozatosan összehívott zsinat is foglalkozott, mígnem 451-ben *Markianosz* császár a Boszporusz menti *Kalkédónba* összehívja a keresztény ókor legfényesebb egyházi összejöveteleként számontartott egyetemes zsinatot. Több mint 350 püspök jelent meg ezen a zsinaton, mely végül kimondta, hogy *Krisztusban két természet van, de egyetlen személy*.

Nagy Szent Leó pápa († 461) nem tudta már vállalni a hosszú utat *Kalkédónba*, ezért követeket küldött maga helyett. Amikor a követek felolvasták a pápa üzenetét, a zsinati atyák így kiáltottak: – Péter szól Leó által!

Emlékeztettek ekkor *Szent Ágoston* mondására is, aki egy pápai döntést így fogadott: – Róma szól, az ügy be van fejezve!

? KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Mikor tartották az efezusi, illetve a kalkédóni egyetemes zsinatot?
2. Milyen vitás ügyekkel foglalkozott az efezusi és kalkédóni zsinat?
3. Fogalmazd meg, milyen döntéseket hoztak az említett zsinatok!

II. AZ EGYHÁZ HELYZETE A KÖZÉPKORBAN

A KERESZTÉNYSÉG A RÓMAI BIRODALOM BUKÁSA UTÁN

A barbárok és a szent

Közel száz évvel Nagy Konstantin milánói rendelete után a földbirtokos többsége már kereszténnyé vált. A rabszolgáknak jobb lett a sorsa, ám a rabszolgaság teljes eltörlése még váratott magára.

Az amúgy is meggyengült birodalom helyzetét tovább nehezítették a barbár népek folytonos támadásai. Ebben az időben Alarik gót király megtámadta Rómát, elégedetlen rabszolgák nyitották meg neki az egyik kaput. Könnyűszerrel elfoglalták a várost, és elkezdték a rablást. Egyetlen palotát sem kíméltek. Nem akarták elhinni, hogy Marcella palotájában ne lennének elrejtett kincsek. Ökölrel és botokkal estek neki az idős asszonynak. Ekkor az általa fölszabadított rabszolgák közbenjártak érte, és igazolták, hogy igazat mond. Elsorolták, mi mindent tett értük. A gótok ezért elvezették Szent Marcellát egy templomba, ugyanis a gótoknál is védettséget élveztek a templomok. (A **barbár** gótok is keresztények voltak, bár ariánusok.) Marcella azonban a bántalmak következtében rövidesen meghalt.

Megindult a Római Birodalom nyugati részének a felbomlása. Sokféle barbár nép váltogatta egymást. Mindegyik pusztított és rabolt. Ebben a pusztuló világban a nép a pápákban és a püspökökben látta vezetőit. Nem egyszer előfordult, hogy a hódítók inkább tárgyaltak a pápával, mint a császár helytartójával.

ÉS MA? ....Ma nincsenek barbárok?... – VANNAK!

Lehet, hogy még ma találkozol *barbárokkal*... Honnan ismerheted fel őket? Ők azok, akik: *a gyengét bántják, közhasznú dolgokat (park, telefon, lámpa stb.) rongálnak*...

Nem szabad tétlenül néznünk az erőszakot. Keresztény ember sosem mondhatja, hogy nincs köze ahhoz, akit bántanak.

KISLEXIKON

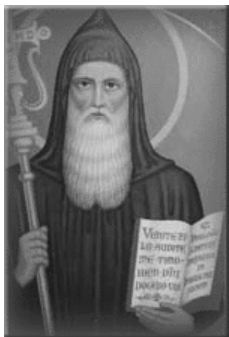
- **barbár** – Görög eredetű szó. Arra mondták, aki értelmetlen hangot ad. Mivel az idegenek nyelvét nem értették, barbárnak nevezték őket. Mai értelme: durva, műveletlen, kegyetlen, nyers, vad
- **patricius** – Római főrangú egyén.

SZENT BENEDEK „FIAI” NEVELTÉK AZ ÚJ EURÓPÁT

Az ifjú remete

*Nursziai
Szent Benedek*

A Nyugat-Római Birodalom végleg összeomlott (476), barbárok kezébe került minden területe. Ekkortájt született a *nursziai Szent Benedek*.

Benedek 17 éves korában elhagyta a várost és barátait, hogy a magányban szolgáljon Istennek. Nem volt könnyű. A remetét az otthoni kényelem emléke kísérti. Akadt az itáliai hegyekben olyan remete, aki sziklához láncoltatta magát, hogy vissza ne térhessen a világra.

Benedek a lelkét akarta Istenhez láncolni. Amikor egyszer nagyon vonzotta a világ, félig ruhátlanul behempergett a barlangja előtti tüskebokorba. Soha többé nem tértek vissza kísértései. A továbbiakban az isteni gondviselés vezette. Maga sem sejtette, mit indított el...

Közös ház – közös cél

Az ifjú remete híre néhány év múltával messzire eljutott. Sokan kérték lelki vezetésre. Mivel a régi magyarok a „Benedek” nevet Bencének mondták, követőit bencéseknek hívjuk. A házakat, amelyekben a bencések laktak, *monostorok*nak nevezték. Életmódjukat ez a jelszó fejezi ki:

Imádkozzál és dolgozzál! (Ora et labora!)

Imádkozzál! – A bencések az istentiszteletet széppé tették, sokat imádkoztak énekelve. Minden éjszaka felkeltek, hogy néhány órát imával töltsenek.

Dolgozzál! – Ahol a bencések monostort alapítottak, saját kezük munkájával lecsapolták – termővé változtatták – a mocsarakat, templomokat emeltek. Élelmük és ruházatuk maguk teremtették elő. Pap alig volt köztük, lelkipásztorokdással még nem foglalkoztak. Földművelő tevékenységük korszakos jelentőségű volt. A barbár Európa tőlük tanulta meg a földművelést, az ipart, a munka megbecsülését – a hódító germánok ugyanis megaláznál tartották a munkát.

Szent Benedek házai az irgalmas szeretet központjai

A monostor mellett álltak a szegények házacskái, azok közelében épült a gályos betegek kórháza. Gyógynövényeket termesztettek, és minden monostorban volt betegápoló testvér is, aki a környék szegényeit, betegeit gondozta. A kapustestvér osztotta az alamizsnát. Monostoraikban vándorokat is fogadtak.

A bencések a művelt Európa alapjait rakták le

A régi Nyugat-Római Birodalom területén barbárok vették át az uralmat. Műveltség nem rendelkeztek, latinul sem tudtak. A rómaiak műveltségét a bencések mentették át számunkra. Az új világnak még nem kellett, a bencések mégis türelmesen másolgatták a régi könyveket.

Később iskolákat nyitottak, és tanították a barbár népek ifjúságát. Teljes virágzásában 15.000 bencés monostor működött ugyanennyi iskolával. Így vetették meg a középkor első korszakában a későbbi művelt Európa alapjait.

Ennél is nagyobb jelentősége van a másik fajta nevelésnek. A keresztység felvételével ugyanis a barbárok nem szelídültek mindjárt igazi keresztényekké. Ez lassú, évszázados, türelmes munkát igényelt. Közben még raboltak. Kiraboltak jó néhány monostort, és megölték papokat is. A keresztény kirtartás mégis győzött: Európa keresztény lett és fokozatosan művelődött.

A bencések hitterjesztő működése

Nagy Szent Gergely pápa egyszer angol foglyokat látott Rómában. Mikor megtudta, hogy angolok, így szólt: – Angolok? Legyenek angyalok!

Elhatározta, hogy hittérítőket küld Angliába. *Szent Ágostont* küldte el 40 bencés társával. Ettől fogva a bencések hittérítéssel is foglalkoztak. Anglia megtérítése gyorsan ment, mert Berta királyné támogatta a misszió ügyét (596).

A pannonhalmi bencés apátság épületegyüttese

Amikor az angliai monostorok megerősödtek, onnan indultak ki a bencések a mai Németország megtérítésére. *Szent Bonifác* volt a német hittérítés lelke. A magyarországi térítésnél nagy szerepe volt a pannonhalmi bencés monostornak. Innen került ki *Szent Mór* pécsi püspök.

Szent Gellért is Szent Benedek rendjéhez tartozott.

**ÉS MA? ... – MA nem elég imádkozni! – halljuk néha.
Hozzátehetjük: sohasem volt elég! De ima nélkül az is nehezebb...
IMÁDKOZZÁL ÉS DOLGOZZÁL!**

NAGY SZENT GERGELY PÁPA († 604)

Ősi, előkelő, dúsgazdag római család sarja. Fiatalon Róma prefektusa lett, de lemondott rangjáról, bencés kolostort alapított Rómában, s maga is bencésként élt. Amikor a longobárdok Rómát ostromolták, nagy volt az inség a menekülőkkel zsúfolt városban. Gergely ekkor a családi birtokairól begyűjtött élelmiszert osztatta ki.

Amikor pápa lett, sohasem ült asztalhoz, mielőtt meg nem vendégelt számos rászoruló szegényt.

Míndig azt mondta, hogy *a gazdagok annyi szegényt ölnek meg, ahányat el tudnának látni*. Hangsúlyozta, hogy Isten a földet az egész emberiségnek adta, nem pedig néhány gazdagnak.

Egyszer éppen a miseruhát öltötte magára, amikor jelentették neki, hogy a közelben egy ember éhen halt. Ekkor e szavakkal vetette le a miseruhát:

– Ha Rómában éhen hal egy ember, a pápa nem érdemli meg, hogy a szentmiseáldozatot bemutassa.

Ettől fogva még jobban megszervezte a szegénygondozást. A várost kerületekre osztotta, és élükre szegénygondozókat állított. A gazdagokat magával ragadta a pápa példája, s a keresztény szeretet bőséges gyümölcsöket termett.

A gregorián ének

Gergely pápa a bencéseknel ismerte meg a szép istentiszteletet, és szerette meg a szép egyházi éneket. A kialakult dallamokat és szövegeket rögzítette és kötelezően előírta Rómában. Róla nevezték el ezeket a dallamgyűjteményeket *gregoriánnak* (Gregorius = Gergely). A *Mi Atyánk* dallama gregorián.

A PÁPAI ÁLLAM ELŐNYE ÉS HÁTRÁNYA

A történelem folyamán a *világi gondok* sokszor elvonták a pápa figyelmét az egyházi ügyektől, nemegyszer háborúval volt kénytelen megvédeni az államot. Ha viszont valamelyik fejedelem a pápát hatalma alá vonta, annak mindig az egész kereszténység látta kárát. Nem volt jó tehát, hogy a pápa egy állam feje lett, de minden erőszakos hatalomnak kiszolgáltatva lenni abban a korban még rosszabb lett volna az Egyház számára.

A pápai állam első évtizedeiben mindjárt megmutatkoztak azok a bajok, amelyek századokon át sem szűntek meg. A római és itáliai nemesek féltették hatalmukat a pápától. Nem szívesen ismertek el maguk felett urat. Máskor meg egy-egy hatalmas család a maguk érdeke miatt erőszakolta a pápai székbe.

Még 50 év sem telt el a pápai állam megalakulása óta, megtámadták a pápát, súlyosan bántalmazták és egy várkastélyba zárták. A pápának azonban sikerült kiszabadulnia. Nagy Károly frank királyhoz menekült, aki rendet teremtett.

Nagy Károly nyugat-római császár

A 800. év karácsonyán Károly, frank király (768–814) ünnepi misére vonul a Szent Péter templomba, amelyet még Nagy Konstantin építtetett. A patriciusok hosszú, fehér ruháját viseli, vállán bíborköpeny, lábán piros cipő. Hosszasan imádkozik Szent Péter sírjánál. Mise után a pápa ünnepélyesen megkoronázza. Több mint 300 év után Nyugatnak ismét van császára.

Az új császár vállalja az Egyház védelmét. Nagy Károly uralma alatt az Egyházi élet virágzásnak indul, a püspökségek és **kolostorok** visszanyerik tekintélyüket. Európa újból egységes lett Budától az Atlanti Óceánig.

A császár utódai azonban gyakran az Egyház kárára használták hatalmukat.

Minden szentmisében imádkozunk a pápáért.

Aki a pápáért imádkozik, Isten Országáért imádkozik. Te is imádkozz érte!

KISLEXIKON

- **tiara** – Hármaskorona, mellyel az új pápát megkoronázzák. A pápai hatalom nem a koronázástól függ, hanem a választás elfogadásától.
- **kolostor** és **monostor** – A kolostor a *claustrum* szóból ered (a latin *claudere* = elzárni igéből), a monostor pedig a *monasterium*, a magányos épületre utaló görög *monakhos* szóból származik. A monasztikus és a remeterendek kolostorait rendszerint a lakott helyektől távol, míg a később kialakult koldulórendek a városokban és a mezővárosokban építkeztek.

? KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Jellemezd a középkor eleji kereszténység helyzetét!
2. Kik voltak a barbárok? Ma kiket nevezünk barbároknak?
3. Hogyan szól Szent Benedek rendjének jelmondata?
4. Határozd meg a bencések jelentőségét az Európa fejlődésében!
5. Mondd el az angolok megtérésének történetét!
6. Mi a gregorián ének, és kiről kapta a nevét?
7. Határozd meg, melyek voltak a pápai állam előnyei és hátrányai!

A MAGYAR NÉP KERESZTÉNNYÉ LESZ

A magyar nép már régi hazájában érintkezésbe került a kereszténységgel. Többen már akkor keresztényekké lettek. Honfoglaláskor a Kárpát-medencében keresztény szlávokat találtak. Nyugatról hozott foglyaik is keresztények voltak. Bulcsu és Lél (Lehel) Bizáncban felvette a keresztiséget. Ez azonban nem akadályozta őket rablóhadjárataikban, mint ahogy a nyugati főurakat sem abban, hogy akár kolostorokat is ki ne fosszanak.

Géza fejedelem.

Árpád gyenge utódai után Gézának sikerült megszilárdítania a fejedelmi hatalmat. Felesége, Sarolta, az erdélyi gyula leánya, keresztény volt.

Géza látta, hogy Nyugat elég erős lett ahhoz, hogy közel 100 év pusztításait és rablásait megbosszulja a magyarokon. Ezért sietette a kereszténnyé válást, sőt nyugati misszionáriusokat hívott országába. Emiatt aztán Nyugaton már nem tekintették ellenségnek a magyarokat.

Szent István megszilárdítja uralmát (997–1038)

Vajk, Géza fia, már felnőtt ifjú volt, amikor a fejedelmi család megkeresztelkedett. A keresztelést Adalbert, Prága elmenekült érseke végezte.

Vajk az *István* nevet kapta a keresztelésben.

Amikor Géza meghalt, Istvánnak meg kellett védenie hatalmát a somogyi *Koppány* vezérrel szemben, aki maga akart fejedelem lenni. Holttestét intéző például felnégyelték. A régi szokások még keveredtek a keresztény felfogással. István sem lett egyik napról a másikra szent.

Legyőzte a lázadó *erdélyi gyulát* is, aki önállóságra törekedett. Ennek fogságba esett feleségét viszont külföldre menekült férje után engedte menni, ami akkor nagy meglepetést keltett.

Később Erdély hadjárán Ajtony hadait verte le Szent István vezére, Csanád.

Szent Istvánt élete vége felé Vászoly (Vazul) orgyilkossal meg akarta gyilkoltatni. Hatalomra törekedett, mivel maga is Árpád-vérből származott.

Szent István
– korabeli ábrázolás –

A krónika szerint Szent István tudta nélkül megvakították Vászolyt, hogy alkalmatlanná tegyék a trónra. Szent Istvánnak nem lehetett része a megvakításban, mert Vászoly unokája, Szent László király szorgalmazta legjobban István király halála után a szentté avatását.

Szent István mindig a keresztény hit érdekeit tartotta szem előtt, amikor püspökségeket alapított, püspököket meg apátokat nevezett ki. Szent Mórt jámborsága miatt tette pécsi püspökké. Felesége, Gizella is szentéletű volt. Imre fiát szentté nevelte. A szegények iránti jótékonyágát is többször említik a krónikák. Adakozó jobb keze (**Szent Jobb**) a magyarság és a magyar egyház **eréklyéje**.

Egyházszerzés

Szent István a magyar egyház megszervezéséhez nem várt pápai felhatalmazást, tíz püspökséget alapított és ezeket a még birtokba nem vett földekből jól ellátta. Megparancsolta, hogy minden tíz község építsen templomot. Megalapította a pannonthalmi és a pécsváradi apátságot.

A királyi cím és az utódlás

*A szent korona
(jelen formáját később nyerte el)*

Királyi címet akkoriban csak a pápa adhatott. Szent István Asztrik pécsváradi apátot küldte a pápához, II. Szilveszterhez, királyi címért. A pápa nemcsak a királyi címet adta meg, hanem koronát is küldött. Így ismerte el Magyarországot független államnak. (A koronázás 1000. december 25-én, esetleg 1001. január 1-jén történt.)

Nagy csapás volt, hogy Szt. István fia, Imre, vadászaton életét vesztette. Az agg király Nagyboldogasszony ünnepén a Boldogságos Szűznek ajánlotta föl országát.

Szent István közvetlen utódait, Pétert és Aba Sámuelet, az ország elűzte, mert méltatlanok voltak a trónra. Vászoly fiai, Endre, Béla és Levente lettek a várományosok. A pogánykodóknak bennük volt utolsó reményük. Endre és Béla időközben keresztényé lett. A hercegek hazajövetelének hírére a pogányok gyilkolni kezdték a keresztényeket. Endre szétverte őket, és elfoglalta a trónt. A pogányok már nem képviseltek komoly erőt, Magyarország végleg keresztény lett.

Az egyházi nagybirtok

Századokon át a főurak kezében volt a hatalom. Nagybirtok nélkül a püspökök ki lettek volna szolgáltatva a sokszor erőszakos főurak kénye-kedvének. Bár Szent István feltételek nélkül adta az egyháznak a birtokokat, a magyar püspökök mégis hozzájárultak a honvédelem terheihez, sőt sokszor személyesen küzdöttek a csatatéren (pl. Mohácsnál az ország legtöbb püspöke elesett).

Birtokai jövedelméből az egyház iskolákat és kórházakat tartott fenn.

Hátrányára vált az egyháznak az, hogy a vagyon és rang miatt a királyok gyakran politikai céljaikat követve töltötték be a püspökségeket, és nemegyszer világi főurakat, sőt néha gyermekeket neveztek ki püspökségek élére.

(Olvasmány)

Szent Gellért csanádi püspök

Gellért velencei bencés volt, aki a Szentföldre indult. Egy vihar a dalmát partokra sodorta hajóját. Biztatták, hogy Magyarországon szívesen látják a hittérítőket. El is jött. Szent István megbízta fia, Imre nevelésével, később pedig csanádi püspökké nevezte ki.

Amikor Gellért két püspöktársával a Lengyelországból hazatérő hercegek elé sietett, a pogányok felborították szekerüket, majd Gellértet ledobták a Kelen-hegy (ma Gellért-hegy) szikláiról, végül lándzsával átdöfték. Endre király akkor kelt át Pestről Budára. Mire átért, Szent Gellért már halott volt.

ÉS MA? – MA IS szilárd alap a kereszténység!

A nem keresztény gondolkozású történészek is elismerik, hogy Szent István Magyarország második alapítója, és fennmaradásának ő rakta le szilárd alapjait.

Ezek a szilárd alapok azonban nem pusztán gazdasági természetűek voltak, hanem a *keresztény gondolkodást és életformát* is jelentették.

📖 KISLEXIKON

- **Szent Jobb** – Szentté avatásakor – 1083-ban – felnyitották Szent István koporsóját, jobb kezét épségben találták. Ma díszes ereklyetartóban őrizzük... >>>
- **eréklye** – Szentektől ránd maradt „drága” emlék.
- **gyula** – Rangban a fejedelmet követő főméltóság.

? KÉRDÉS, FELADAT

1. *Melyek voltak az előzményei István királlyá koronázásának?*
2. *Mondd el István királlyá koronázásának történetét!*

Különböző fejlődés a Keleti és a Nyugati Egyházban

Az Egyház nyugati részében a latin nyelv lett általánossá, és idővel a szertartásokban egyedül ezt használták. A keleti részekben a régi kultúrnépek megőrizték nyelvüket, és ezzel éltek egyházi szertartásaikban is (görög, szír stb.). Szertartásaik is másképpen alakultak.

Bár a pápáknak az egész kereszténység fölötti tekintélyét elismerték, az alexandriai és az antióchiai pátriárka bizonyos önállóságot élvezett. Az alájuk tartozó püspökségek alkották a keleti egyházat. Ez a különböző fejlődés az első századokban senkit sem zavart. Sem a keletiek, sem a nyugatiak nem gondoltak arra, hogy a másik olyan jó keresztény, mint ők.

Az ellentétek keletkezése

Amikor Konstantinápoly főváros lett, ennek püspöke a császárral való kapcsolatok révén nagyobb szerephez és tekintélyhez jutott. A konstantinápolyi püspökök felvették a pátriárka címet, gyakorolták a pátriárkai hatalmat, bár az akkori pápák ezt nem ismerték el. Az ősi Alexandria pátriárkája is tiltakozott ellene. A tényeket azonban nem tudták megváltoztatni.

A konstantinápolyi pátriárkák mindinkább függetlenné akartak válni a pápától. Ha a pápa a konstantinápolyi pátriárkák vitás ügyében döntést hozott, nemegyszer azzal utasították vissza, hogy a pápa Nyugat pátriárkája, de keleti ügyekben nem dönthet. A pápák viszont az Egyház egységét féltették.

Az ellentétek fokozásában nagy szerepe volt a nemzeti érzésnek. A keleti egyház túlnyomóan görög nemzetiségű volt. Az ellentétek így sokszor a nemzeti sérelem színezetét kapták. Ilyen volt pl. a bulgárok esete. A bulgárok függetlenségükért aggódva, római papokat kértek. A pápa küldött is. A görögök ebben nemzeti sérelmet láttak, mivel a terület eredetileg görög volt. Az érzelmi szakadékokat elmélyítette a nyugati császárság felújítása. A görög császárság nemegyszer elnyomó hatalomként mutatkozott Itáliában, a barbárok támadása ellen viszont nem volt elég ereje. A frankok tényleg megvédték a pápát és Itáliát a barbár longobárdok ellen. Így azonban végleges lett a szakadás: Itália végleg elszakadt a görög császárságtól.

A keleti és nyugati szertartásbeli különbségek nem vezettek volna szakadáshoz, ha nem fokozta volna ezeket a nemzeti ellentét meg egyes pátriárkák önállóságra való törekvése.

A szakadás

Szakadás már előzőleg is volt Kelet és Nyugat között, de sohasem tekintették azt véglegesnek. A végleges szakadás *Kerulláriosz* konstantinápolyi pátriárka nevéhez fűződik.

Kerulláriosz kereste a szakadást, mert független akart lenni a pápától. Oly „vádakkal” hozakodott elő, amelyekről mai szemmel meg sem tudjuk érteni, miért okoztak ezek problémát.

A „vádak” ezek voltak:

- *a nyugatiak szombaton bójtölnek,*
- *az Eucharisziához kovásztalan kenyeret használnak,*
- *nagybójtben nem énekelnek Alleluját.*

A császár nem akart szakadást. A pápai követek a császár támogatásában bízva Kerullárioszt meg akarták leckéztetni. Ez azonban balul ütött ki, mert Kerulláriosz nem volt hajlandó találkozni velük. A nép is az ő pártjára állt; a császár tehetetlennek bizonyult.

Végül, a pápai követek a *Hagia Sophia templom* oltárára kiközösítő iratot helyeztek (1054. július 16.). E lépésnek a megtételére azonban nem volt felhatalmazásuk a pápától. Ezt a **kiközösítést** inkább ijesztésnek, jobb belátásra bírásnak szánták, és ideiglenesnek gondolták. (Kiközösítést a Nyugati Egyházban többször is alkalmaztak ellenszegülő püspökök megleckéztetésére.)

Kerulláriosz azonban örült a szakadásnak. A nép előtt úgy tüntette fel a dolgot, hogy most megszabadultak az „eretnek” nyugati egyháztól. Így lett a keleti és nyugati egyház elszakadása végleges.

Az érzelmi szakadás fokozódik

Az idők folyamán az érzelmi szakadás mindig nagyobb lett. Kelet és Nyugat gyanakvással tekintett egymásra. Ugyanazok az *álkeresztes* hadak (a IV. **keresztes hadjárat** során), amelyek a magyaroktól Zárát hódították el, elfoglalták Konstantinápolyt is (1204. áprilisában), és ott barbár módon viselkedtek. Bár mindez a pápa határozott parancsa ellenére történt, ez csak növelte a nyugat iránti ellenszenvet. Ezért aztán hiába voltak **uniós zsinatok**, hiába mondták ki az

– Konstantinápoly –
A Hagia Sophia templom

újraegyesülést, ez már többé nem válhatott valóra. A görögökkel együtt szakadtak el azok, akik valaha tőlük függtek: a bolgárok, a szerbek, az oroszok stb.

A GÖRÖG KATOLIKUSOK

Ha általános kibékülés nem következett is be, egyes népcsoportok újra egyesültek Rómával. Megtartották szokásaikat, papjaik nősülnek. Mindenben testvéreink, egy hiten vannak velünk – katolikusokkal. Erdélyben a 17. század végén erősödött fel az a törekvés, melynek következtében a románok egy része csatlakozott – 1701-ben – a katolikus egyházhoz. A görög katolikus román egyház szervezete hamar megerősödött – lelki, szellemi és kulturális központjává Balázsfalva (Blaj) lett a 18–19. században. A görög katolikus egyház 1948–1990 között államilag felszámolt egyház volt.

MAI TÖREKVÉSEK

Athenagorász és VI. Pál pápa

Ma az egységre való törekvés vágya erősebb, mint valaha. Az első lépések megtörténtek a kibékülés felé: *VI. Pál pápa* és *Athenagorász pátriárka* 1965-ben visszavonták egymás kiközösítését, szeretetüket pedig testvéri öleléssel fejezték ki. Ezzel azonban az egység még nem állt helyre. Ehhez sok türelem, sok jóakarát és igen sok imádság kell. Nem azt kell néznünk, ami elválaszt, hanem azt, ami összekapcsol minket!

KISLEXIKON

- **kiközösítés** – A kiközösített az Egyház tagja marad, de elveszti egyházi jogait; amennyiben nem akar feloldozást, már nem is óhajt az Egyház tagja lenni.
- **keresztes hadjáratok** – A 11–13. század közötti hadjáratok sora, amelyek eredetileg a muzulmánok által megszállt Szentföld felszabadítására irányultak.
- **unió** – Latin szó, egységet jelent.

? KÉRDÉS, FELADAT

1. *Melyek voltak a keleti egyházszakadás okai?*
2. *Mondd el, hogyan következett be a keleti egyház elszakadása!*

VII. SZENT GERGELY AZ EGYHÁZ SZABADSÁGÁÉRT

Az Egyház és a hatalmaskodó világiak

Régi szokás szerint a római papság és a római nép választotta *Róma püspökét*, vagyis a *pápát*. Sajnos, a római nemesek időnként a maguk emberét erőltették a pápai székbe. Később a német-római császárok egyszerűen kinevezték a pápát, akárcsak a bizánci császár a pátriárkát. A szabályosan megválasztott pápának is császári jóváhagyásra volt szüksége, ha helyén akart maradni.

Az *investitúra*, vagyis a püspöki beiktatás módja volt a másik baj: az új püspök a trónján ülő király elé térdelt, a király pedig átadta neki a püspöki hatalom jelvényeit: a *pásztorbotot* és a *püspöki gyűrűt*. A püspök úgy vette át a püspökséget, mint valami állami hivatalt, mintha hatalma a királytól származna. Minth a püspökség nem is egyházi megbízatás volna.

A *simónia* volt abban az időben a leggyalázatosabb visszaélés. Simon mágus Szent Pétertől pénzért akart lelki hatalmat venni. Ezért simóniának nevezzük azt a vétket, amikor valaki pénzért vásárol egyházi hivatalt. A királyok és császárok annak a főúrnak adták a püspökséget, aki a legtöbbet ígérte érte. Az ilyenfajta püspökök természetesen világi főurak, gyakran nem is papi személyek voltak, (sőt, gyakran megtörtént, hogy kiskorú fiának vásárolta meg egy-egy főúr valamelyik püspökséget, érsekséget).

A vallásos királyok nem bocsátották áruba a püspökségeket, azonban sok volt a kapzsi uralkodó. Az egyház így méltatlan világiak irányítása alá került, akik sokszor embernek is rosszak voltak, de „beültek” a püspöki székbe. Elképzelhető, hogy milyen gyűlöletesek lehettek az ilyen püspökök a nép szemében.

A pénzért kinevezett püspökök legtöbbször nősültek is, papjaiknak is mindent elnéztek. Az egyház szegényletes helyzetbe került miattuk!

Gergely pápa már bíboros korában is azért küzdött, hogy az Egyház megszabaduljon a királyok és főurak önkényes beavatkozásától.

VII. Szent Gergely (1073-85) szabadságot követelt az Egyháznak

VII. Gergely pápa a következő program megvalósítására törekedett:

- *Ne legyen a világiaknak beleszólásuk a pápaválasztásba, nehogy módjuk legyen a királyoknak és a főuraknak hatalmaskodásra!*
- *Ne lehessen püspökséget, apátságot vásárolni!*
- *Ne a király nevezze ki és iktassa be a püspököket!*
- *Nős ember ne lehessen se pap, se püspök!*

Az ellenszegülő püspököket letette, a királyokat pedig kiközösítéssel fenyegette, ha védelmükbe veszik a letett püspököket, vagy folytatják a törvénytelen kinevezéseket.

IV. Henrik német király ellenszegül

Mivel a német püspökök fontos állami tisztségeket is betöltöttek, IV. Henrik továbbra is gyakorolta az investitúrát. Új pápát is akart szembeállítani a törvényes pápával. Szenvedélyes 25 éves fiatalember volt. Így írt a pápának: „Szállj le, te átkozott, az apostoli trónról!”

A pápa Henriket kiközösítette; alattvalóit föloldotta a hűségeskü alól. Következésképpen, amerre a király megjelent, bezárultak a templomok, elhallgattak a harangok, a munkások megtagadták a királyi várak újjáépítését. A főurak pedig közölték vele, hogy addig nem ismerik el királyuknak, amíg a pápa föl nem oldozza.

Canossa várában Henrik megjátssza a bűnbánót

A király telve volt gyűlölettel, de kénytelen volt megjátsszani a bűnbánót, hogy visszaszerezze trónját. A pápa Canossa várában várta be Henriket. Mivel nem hitt Henrik őszinteségében, nem akarta fogadni. Henrik ekkor vezeklő ruhában kért bebocsáttatást a vár kapujánál. Amikor VII. Gergely fogadta, Henrik a feszületre esküdött, hogy nem fordul a pápa ellen. Szent Gergely pápa feloldozta és megbocsátása jeléül megölelte.

IV. Henrik bosszúja

Az Angyalvár Rómában

Miután Henrik Németországban ismét ura lett a helyzetnek, Róma ellen vonult. Amikor három sikertelen kísérlet után negyedszer ostromolta a várost, sikerült behatolnia (1084). A pápa az Angyalvárba menekült. Kétségbeesett helyzetében a normannokat hívta segítségül.

A normannok néhány évtizede tengeri úton foglalták el Dél-Itáliát. Senki sem tudta megtörni hatalmukat. A normannok elűzték Henriket, de Rómában úgy raboltak, mint egy meghódított városban. Emiatt érzett elkeseredésében Gergely pápa elhagyta Rómát, és nemsokára meghalt.

A wormsi konkordátum

Az egyezség (konkordátum) csak jóval később, Szent Gergely pápa és Henrik utódai között jöhetett létre Worms városában (1122). A püspökségeket ettől fogva választás útján töltötték be.

A beiktatást az érsek végezte, földesúri jogaiba továbbra a király iktatta be a püspököt, de csak a kormánypálca átadásával.

Worms

„A PAPOK IS EMBEREK!” – hallani sokszor...

...Ez igaz, ha azt jelenti, hogy ők is ki vannak téve mindenféle kísértésnek.

SZOKTÁL-E IMÁDKOZNI azért, hogy jó papjai legyenek az Egyháznak?
Plébániád papjaiért külön is imádkozz!

KISLEXIKON

- **investitúra** – Magyarul: *beiktatás*, vagyis a hivatal átadása.
- **simónia** – Egyházi hivatal pénzért történő megvásárlása.
- **celibátus** – A *nőtlen állapot* latin neve. A latin szertartású papok celibátusban élnek, vagyis nem nősülhetnek.

? KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Jellemezd, milyen volt az Egyház helyzete VII. Gergely korában!
2. Melyek voltak azok a súlyos gondok, amelyek a pápát programja kiadására késztették?
3. Sorold fel VII. Gergely pápa programjának pontjait!
4. Jellemezd IV. Henrik német királyt!
5. Kik között jött létre a wormsi konkordátum? Milyen egyházi gondokat oldott meg?

ERETNEKSÉGEK, ERETNEKEK ÉS AZ INKVIZÍCIÓ

Az eretnecség fogalma

Az evangéliumokban található, majd később a hitvallásokban megfogalmazott tanítást nem mindenki fogadta el változatlanul és fenntartások nélkül, és ugyanakkor nem minden egyházi író tanítására illettek rá a keresztény tanítás igaz voltának ismertetőjelei.

Azokat a személyeket, akik az Egyház hivatalos hitbéli tanításával szembe fordultak, azt megtagadták, és máz hirdettek, eretnekeknek hívjuk (amint arról már az I. fejezet 5. részében tanultunk).

Az eretnecségtől megkülönböztetjük a szakadást (*skizmát*), mely nem a hit-tétele ellen fordul, hanem a törvényes egyházi vezetőség ellen, és elsősorban a pápa iránti engedelmisséget tagadja meg.

Az Egyház kezdettől fogva különös gondot fordított a kinyilatkoztatott igazságok továbbadására, feladatának tartotta a hamis tanok elleni küzdelmet, ezért szembefordult mindenféle eretnek megnyilvánulással. A keresztény tanok, hitigazságok pontos kifejtésével és az eretnektanok, tévtanítások eredményes megcáfolásával próbálta híveit megvédeni, és őket az igazság ösvényein, az Egyházban megtartani.

A történelem folyamán, már az első századokban – amint az eddig tanultak során is láthattuk –, számos eretnecség ütötte fel fejét és okozott zavart a keresztények között.

A korai középkorban az eretnecség aránylag elszigetelt jelenség volt, mert az elméleti jellegű tévtanoknak nem támadt visszhangja a tömegek között.

A virágzó középkorban az eretnecségek tömegmozgalommá váltak és ezért jelentettek súlyos veszélyt az Egyházra és a társadalomra egyaránt. A gyakran nagy egyházellenes népmozgalmak formájában is megnyilvánuló, és gyorsan elterjedő eretnekmozgalmak *legfőbb oka volt a szegények és a gazdagok között egyre mélyebbé váló társadalmi ellentét kiéleződése*. A gazdasági fejlődés következtében a kereskedelemmel foglalkozó réteg erősen meggazdagodott és önálló lett. A kizsákmányolt jobbagyság mellett a városi nincstelenek egyre növekvő tömege fokozódó elégedetlenséggel szemlélte nemcsak a nemesség jölétét, a polgárság felemelkedését, fényűzését, hanem a mind hatalmasabbá, gazdagabbá váló egyházat, papjai egy részének pompázó és világias életmódját.

Az ősegyház apostoli szegénységhez való visszatérés követelése nem új keletű. Már a 10–11. század szerzetesi reformjai ezt az irányt követték. A kereszt-hadjáratok hatására ez az eszmény egyenesen népmozgalommá nőtt. Jézus

életének szegénységével nem tudták összeegyeztetni az akkori viszonyok között élő egyházi vezetők életvitelét. Nyilvánvaló, hogy a társadalom elégedetlen rétegei az Egyház tagjaitól az evangéliumi szegénység visszatérést követelték.

A társadalmi ellentéteken kívül az eretnekségek *másik oka a középkori ember rajongó, túlzásokra hajlamos lelkülete* volt.

Az eretnekségek *harmadik forrását a keletről beszivárgó, dualista jellegű tévtanok* képezték. Ezek a téveszmék sokszor már nemcsak az Egyház ellen irányultak, hanem a társadalmi rend teljes szétzilálására törekedtek.

Az eretnekségek fő forrásai alapján, a tömegmozgalommá vált eretnekségek *Egyház reformatort* különböztetjük meg: *dualista eretnekségek*; *a gazdag Egyház reformját követelő társadalmi jellegű eretnekségek*, és *a rajongó lelkületből fakadó eretnekségek* (mindezekről felsőbb osztályokban fogtok tanulni).

Az inkvizíció

Ebben a korban, a királyok egyházi ügyekben is intézkedtek. Nemcsak püspököket neveztek ki, hanem eretnekeket is üldöztek. Nem pusztán vallási buzgalomból, hanem azért, mert nem szerették, ha zavargás van az országban.

II. Frigyes német császár (a 13. század első felében uralkodott), bár szabad szellemű kereszténynek mondható, nagy buzgalommal üldözte az eretnekeket. Feljelentés nélkül nyomoztatott a titkos eretnekek után, máglyára küldte, nyelvüket kitepette stb.

Amikor a pápa tudomására jutott, hogy II. Frigyes eretnecség címén *saját politikai ellenségeit égetteti meg*, kijelentette: „Hogy ki az eretnek, azt nem a császár hivatalnokai döntenek el, hanem egyházi férfiak.” Ezért aztán maga a pápa állított föl nyomozóhivatalt az eretnecség megállapítására.

Ezt a hivatalt **inkvizíció**nak nevezték.

Az egyházi és állami hatáskörök ebben a korban elmosódtak. A király egyházi ügyekben is intézkedett, a pápa és a püspökök állami feladatokat is elláttak.

Az eretnekprobléma közös ügy volt: az Egyház számára a hitesség megbontása, az állam szemében rendbontás. Mivel az uralkodók az eretnekügyeket saját politikai céljaikra is igyekeztek kihasználni, az egyházi ügy gondozását, hogy ők ezt igazságosabban tudják kezelni. Ezért alakult az *egyházi inkvizíció*.

Csak azokat adták át a világi hatóságnak, akik az inkvizíció bírósága előtt makacsul ragaszkodtak eretnecség tanaihoz. A világi hatóságok általában máglyahalálba küldték az eretnecség vétkéért elítélteket. Ezt akkor a többség természetesnek találta. Olykor maga a nép követelte az eretnekek kivégzését.

Az állami vallatások rettenetes és hosszantartó kegyetlenséggel folytak. Az egyház ezt ekként szabályozta: eretnekügyben csak egy kínvallatást engedett meg, az sem tarthatott félórán túl. Ez haladásnak számított abban a korban, amikor majdnem mindenki egyetértett a felelősségre vonással.

Az e témával kapcsolatos regények és filmek nagyban túloznak, a fantázia szülőttei. Az inkvizíció áldozatainak a száma aránylag csekély.

A spanyol inkvizíció

A 15. század végén keletkezett állambiztonsági szerv nem nevezhető a szó szoros értelmében inkvizíciónak. Spanyolországban a keresztény uralkodóknak a még lappangó muzulmánoktól (móroktól) kellett félteniök az ország biztonságát. Mivel sokan keresztény hitre tértek, ezeknek a viselkedését nyomozták, nehogy titkon az ország megrontására szövetkezzenek.

A spanyol inkvizíció királyi intézmény volt, bár vezetését papokra bízta. Itt az inkvizíciónak valamivel több az áldozata, mint más országokban. A spanyol inkvizíció előtt nem egyszer még az Egyház szentjei is gyanúsak voltak. Például *Loyolai Szent Ignác* az inkvizíció vizsgálati fogságába került, *Borja Szent Ferenc* pedig az inkvizíciótól tartva Rómába menekült.

Boszorkánypercek

Korabeli boszorkány-ábrázolás

Az Egyház tanítóhivatala sokáig küzdött a boszorkányhit ellen. Lehetetlennek tartották, hogy valaki átváltozzék, repüljön az éjszakában, stb. Könyves Kálmán királyunk is kijelentette egyik törvényében, hogy boszorkányokról ne is essék szó, mert boszorkányok nincsenek.

A keresztes háborúk idején azonban az emberek közvetlen érintkezésbe kerültek a keleti emberekkel, akik varázslatokban és szellemekben hittek. Így került Nyugatra a *katarok tana* (az **albiak** karolták fel) a sátán szerepéről. Ugyancsak így lett általánossá Európában az a meggyőződés, hogy az ördög segítségével mégis léteznek boszorkányok. Még az akkori egyetemek is hittek a boszorkányok létezésében. Ez alól az általános hiedelem alól senki sem tudta kivonni magát. Nem láttak benne vallási kérdést. Az emberek egyszerűen félték a boszorkányok „rontásától”. A boszorkányhit a középkor „örülete”.

A hitújítók (Luther, Kálvin) is szilárdan hittek a boszorkányok létezésében. Sőt protestáns országokban fokozottabban folyt a boszorkányüldözés. Wolfenbütteln szász városban, 1590 körül egyetlen napon 10 „boszorkányt” égettek el, akiket a városi bíróság ítelt máglyára. Rómában egyszer fordult elő boszorkányégetés (1420-ban), amikor zavaros történelmi események közepette, a pápai hatalom meggyengülését követően, a pápaság még nem szilárdult meg.

ÉS MA? ...Ma, amikor békésen megférünk még a hitetlenekkel is, nehezen értjük meg a régi korszellemet. Ma már tudjuk, hogy hite miatt senkit sem szabad bántani, bár az államok ma sem tűrik meg a rendbontó zavargásokat.

Ma nem hisznek boszorkányokban?

Boszorkányokban nem, de babonákban, „titkos erőben” ma is nagyon sokan hisznek. Ez legalább akkora ostobaság, mint a boszorkányhit.

Aki jól ismeri hitét, az manapság biztosan nem babonás! Te nem vagy az?

KISLEXIKON

- **inkvizíció** – A pápa által fölállított nyomozóhivatal az eretnokség tényének megállapítására. A kifejezés jó megközelítéssel *nyomozást* jelent.
- **albiak** – (*albigensek*) a katharokkal és a valdensekkel (valdiakkal) rokon középkori eretnekmozgalom a 12–13. századi Dél-Franciaországban. Mozgalmukat politikai érdekből egyes dél-francia főurak is támogatták. Így jelentős katonai erőt képviseltek, és erőszakos cselekményeket hajtottak végre: templomokat gyújtottak fel, 1208-ban pedig meggyilkolták a pápának hozzájuk küldött követét. Minthogy a békés térítés nem ért el náluk eredményt, III. Ince pápa keresztes háborút hirdetett ellenük. A hadjáratban a birtokra vágó észak-francia nemesek játszottak vezető szerepet. A húsz éven át tartó kegyetlen elleneskedés az albigensek teljes vereségével végződött.

? KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. *Melyek voltak az inkvizíció létrejöttének okai?*
2. *Fejtsd ki, milyen különbség volt a világi és az egyházi inkvizíció között?*
3. *Mi indokolta a spanyol inkvizíció létrejöttét?*
4. *Hogyan vélekedett az Egyházi Tanítóhivatal a boszorkány-ügyek kapcsán?*
5. *Mit nevezhetnénk „mai boszorkányságnak”?*

 BESZÉLJÜK MEG! *Vajon hogyan vélekedtetek volna az inkvizícióval kapcsolatosan, ha éppen annak korában éltetek volna?*

(Olvasmány)

ASSZISZI SZENT FERENC (1182–1226)

„Az Egyház romokban hever”

III. Ince pápa korában volt az egyház hatalma és tekintélye a legnagyobb. Isten azonban Szent Ferenc révén a szegénység útját mutatta meg az egyháznak.

Asszisi (Assisi) városában (Itália) a 23 éves Ferenc a Szent Damján-templomcskában imádkozt (1206). Egyszer csak felébredt neki egy égi hang:

– Ferenc, építsd föl Egyházamat, mert látod, csaknem romokban hever.

Asszisi Szent Ferenc

Ki volt ez a Ferenc? Gazdag kereskedő fia, aki mindig dicsőségről ábrándozott. Többször is megpróbálkozott a lovagi meg a katonai élettel, de egyik sem hozta meg neki a várt dicsőséget. Most is nemrég délnek indult egy katonai csapatban, de valami égi sugallat visszaparancsolta. Nem tudta, mit akar tőle Isten. Most itt a Szent Damján-templomban, megtudta. Először azonban félreértette az égi üzenetet. Az olasz nyelvben a templomot és az egyházat ugyanaz a szó jelzi. Azt gondolta, hogy a kis Damján-templomot kell renoválnia. Ez a tévedés hozzásegítette ahhoz, hogy megtudja Isten akaratát. Ferenc ugyanis apja boltjából néhány vég posztót elvitt, eladott, árát a kis templom papjának adta renoválás céljára. Apja emiatt bezárta egy odúba, majd a püspök elé idéztette, és ott

kérte vissza a posztó árát. Mivel ez a kitagadást jelentette, Ferenc a felsőruháját is odaadta, mondván: „Eddig Bernardone Pétert szólítottam atyámnak, de ezentúl már nagyobb joggal mondom: Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben.”

A „Szegénység” Úrnő

Ferenc kedélye megmaradt, de megszentelődött. A szegénységet „úrnőjének” nevezte, mert élete irányelvül választotta a szegénységet. Testét „számár testvér”-nek nevezte, amelyet nem kell sajnálni, nyugodtan lehet terhet rárakni, vagyis testi önmegtagadást végezni. Testvérnek érezte a madarakat, a halakat és természetesen a szegény embert. Amit szegénységében összekoldult, az igazi szegénységnek adta.

Hivatását akkor érezte meg, amikor ezt az evangéliumi részt hallotta valamelyik vasárnap: „Elmenvén hirdessétek, hogy elközelgett az Isten országa. Ne legyen se aranyatok, se ezüstötök...”. Ettől fogva szürke darócruhát hordott kötéllal a derekán, mint a környék szegényei. Kezdetben bolondnak vélték, hamarosan azonban szentnek tartották.

Akadnak követői, akik vállalták életmódját. Amikor már tizenketten lettek, kettesével prédikálni küldte őket. Pénzt nem gyűjtöttek. Az adományokból csak annyit

tartottak meg, amire aznap szükségük volt. A holnapot Istenre bízta. A nép szívebben hallgatta őket, mint megszokott lelkipásztorait, mert meghatotta őket igénytelenségük.

A ferencesek

Ferenc a maga és társai életmódjára a pápa jóváhagyását kérte. III. Ince pápa tartózkodással fogadta őket, hiszen Franciaországban az eretnekek ilyen vándor-prédikálással foglalkoztak, és éppen az előző évben kezdődött az albi háború. A legenda szerint a pápának különös álma volt. Úgy látta, hogy düledezik a (lateráni) pápai bazilika. Ferenc azonban vállának egyetlen rántásával helyreállította. A pápa ebből megértette, hogy Ferenc „helyreállítja” a „roskadozó” Egyházat. Tény, hogy jóváhagyta a Szent Ferenc-i életformát (1210).

Szegényen a szegényekért

Akkoriban Európa-szerte hatalmas székesegyházakat emeltek. Krisztus jelenlétét elsősorban nem a székesegyházak jelzik. Ha a templomba járók valóban Krisztus-követők, akkor törődnek rászoruló embertársaikkal. A ferences mozgalom ezt a Krisztus-követést magas fokon valósította meg és terjesztette a keresztény Európában.

A ferencesek nemcsak segítettek a rászorulókon, hanem Krisztusért önként vállalták a legszegényebbek életét és ruháját. Ebből a szegények megértették, hogy Krisztus szereti őket. Ez a rendkívüli vállalkozás a gazdagokat is rádöbbenette arra, hogy felelősek a szegény ember sorsáért, és hogy minden szegényben Krisztust kell látniok.

SZENT ERZSÉBET

IV. Béla magyar király testvére volt. Négyéves korában a németországi Wartburgba került, hogy vőlegényjelöltjével együtt nevelkedjék. 14 éves korában (1221) Lajos örgróf felesége lett. Hat évig éltek boldog házasságban, nagyon szerették egymást, 3 gyermekük született. Lajos keresztes hadjáratra indult, de útközben egy itáliai kikötőben halálos láz ragadta el.

Erzsébet eddig is segítette a szegények ruhával, élelemmel, betegeiket személyesen látogatta, hogy szentferenci szegénységben éljen.

Sógora, hogy a családi vagyont védje, korlátokat szabott Erzsébet jótékonyágának. Erzsébet ezt némi bírtá ki, inkább elment, és egy pajtában keresett magának szállást. Boldogan énekelt hálaéneket, mivel megszabadult az előkelőség minden terhétől.

Az uralkodó örgrófi család szégyellte Erzsébet helyzetét, ezért özvegyi végkielégítésként Marburg várát adta neki. Huszonegy éves volt és nagyon szép.

Marburgban kórházat építtetett és szívesen ápolt betegeket. Krisztust látta a szegényekben. Egyszer így szólt:

– Mily jó sorunk van, hogy Urunkat így fürdethetjük, és megágyazhatunk neki.

Ő maga egy vályogból és fából készült házacskában lakott. Amire szüksége volt, azt gyapjúfonással kereste meg. Emellett mindig vidám volt. A krisztusi testvériséget annyira komolyan vette, hogy királylány létére szolgálóinak tegeznők kellett és Erzsébetnek szólítaniok.

Alig volt 24 éves, amikor meghalt. Négy évre rá szentté avatták.

ÉS MA? – A mai életformák között mit tehetünk Szent Ferenc és Szent Erzsébet szellemében?...

...Adakozunk jótékony célra időnként akkor is, ha emiatt kissé hiányt szenvedünk! Adjunk valamit kölcsön, még ha azt koptatják is!

Az anyagiakhoz túlságosan ragaszkodó ember a lelke mélyén sohasem lesz egészen keresztény!

LEGENDÁK

A legendák kedves történetek népszerű szentekről. A legendák nem mindig megtörtént esetek. Néha biztosan tudjuk, hogy a valóságban nem történtek meg. Mégis szeretjük őket, mert annyira jól jellemzik a szentet.

SZENT FERENC-LEGENDÁK

Az árnyas fa

Vándorlás közben megpihentek egy árnyas fa alatt, amelynek közelében forrás fakadt. Egyszer csak örömkönnnyekre fakadt Ferenc testvér, és így szólt: „Látod, testvér, Isten előre látta, hogy mi itt egyszer megpihenünk a fa árnyékában, és e forrásból szomjunktat oltjuk. Látod, nekünk teremtette ezt a fát és ezt a forrást.”

A madarak és halak

Ferenc egyszer hiába várta az embereket, hogy meghallgassák bűnbánati prédikációját. Ezért a madaraknak és a halaknak kezdett prédikálni. A halak kidugták fejüket a vízből, a madarak köréje telepedtek és figyelték. Erre a csodára sok ember jött össze, miközben Ferenc prédikált. A madarakhoz szólt, dicsérte őket, amiért énekükkel dicsőítik Istent. Az emberek megértették, hogy nekik szól az intés.

A gubbiói farkas

Egy farkas garázdálkodott Gubbio vidékén. Ferenc megszidta a farkast, és egyezséget kötött vele: a gubbióiak gondoskodnak a farkas élelmezéséről, a farkas pedig nem támad meg többé sem embert, sem állatot. Attól fogva minden nap egy másik család gondoskodott a farkasról.

SZENT ERZSÉBET-LEGENDÁK

Szent Erzsébet rózsái

Férje nem ellenezte Erzsébet jótékonykodását, egyszer mégis megjegyezte, hogy túlzásba viszi. Férje távollétében Erzsébet kötényében megint csak vitt a szegényeknek élelmet. Váratlanul férjével találkozik. „Mit viszel?” – kérdezte. „Virágot a szegényeimnek.” Megnézte. Valóban csak virágot látott a kötényben.

A szenvedő Krisztus férje ágyában

*Szent Erzsébet és
a szenvedő Krisztus*

Egy alkalommal annyi beteg kért elhelyezést, hogy az utolsót már csak férje ágyában tudta elhelyezni. Amikor férje váratlanul hazatért, Erzsébet szabadkozva vallotta be, hogy mit tett. A jó Lajos ezt túlzásnak tartotta: – De ha már így van – szolt –, mutasd meg, kit fektettél az ágyamba.

Ahogy belépett, a szenvedő Krisztust találta az ágyban. Alighogy rácsodálkozott, az ágy üres lett, a beteg eltűnt. Így adta tudtára Krisztus Lajosnak és Erzsébetnek, hogy az, aki befogad valakit az Ő nevében, Krisztust magát fogadja be.

KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Milyen életseményt követett Assisi Szent Ferenc?
2. Sorold fel az Árpád-házi szenteket!
3. Keress még más legendákat is a fenti szentek életéből! Felhasználható forrásként a szentek életéről szóló bármely katolikus kiadványt!
4. Napjainkban, környezetünkben mikor hasonlítunk a fenti szentekhez?

HELYZETKÉP A KÖZÉPKORI EGYHÁZI ELETRŐL

Dóмок épülnek

A pisaiak 1063-ban Szicília partjánál 6 kincses gályát vettek el a szaracénoktól. Ebből a hatalmas zsákmányból ragyogó dómot, keresztelőkápolnát és tornyot építettek. A falakat fehér márvány borítja. (*A torny azóta elferdült.*) Ettől fogva a városok azon versengtek, hogy melyik tud nagyobb és szebb dómot építeni.

Az egyház egyetemeket alapít

A Római Birodalom bukása után csak az egyház törődött iskolákkal. A belőlük fejlődött egyetemek is az Egyház szárnyai alatt növekedtek nagygyá. Az *első egyetem 1200 táján alakult Párizsban*. Az addig is működő legfőbb tudományok iskolái szövetkeztek. Ezáltal olyan iskola keletkezett, amelyben minden fontos ismeretet tanítottak. Így ez *egyetemes iskola* lett, vagyis „*egyetem*”.

A párizsi egyetem tekintélyes volt. Híressé tették kiváló paptanárai: *Nagy Szent Albert*, *Aquinói* (akvinói) *Szent Tamás*, *Szent Bonaventura* és mások.

1400-ig 44 egyetem jön létre – 31 pápai alapítású. Az első német egyetemet Prágában alapították 1348-ban, és csak Husz János idején vált cseh nyelvűvé.

Az *első magyar egyetem* Nagy Lajos királyunk idején *1368-ban Pécsen* alakult. Vilmos pécsi püspök szorgalmazta a létrehozását – pápai jóváhagyással.

A tudás így lett egyre általánosabbá. A műveltség sokak kincsévé válhatott.

Nagyhatalmú bűnbánati szónokok járták Európát

Sziénai Szent Bernardin (1380-1444) szavát Siena főterén hatalmas tömeg lesi. Talpalatnyi hely sincs üresen. A tüzes szavú ferences már ötödik órája beszél, de senki sem unja. A szónok mellett kifeszített zászlót tart valaki. Réka alapon *IHS* betűk. Jézus nevének első három görög betűje aransugarakkal, arannyal kivarrva. Ezzel a zászlóval járja be Itália városait. Mindenütt sok és feltűnő megtérés kíséri.

Prédikációja után máglyát gyűjtanak a téren. Önként rádobnak mindent, ami a hiúságot és haszontalanságot szolgálja: a túl díszes ruhákat, szerencsejátékokat, kockát, bűnös festményt és a bűn más jelképeit. Nemesek, akik eddig életre-halálra gyűlölködtek, a nyílt utcán megölelik egymást, a partjelvényeket

tulajdonosaik maguk ütik le a kapukról. A városi tanács reformokat vezet be a szegények védelmére, megszüntetik a háborút a szomszéd várossal. Az uzsorások titokban visszaviszik az uzsorakamatot, amely bizony 60-80%-os volt.

A szegények mostantól kezdve a Szent Bernardintól szorgalmazott zálogházban kapnak kölcsönt. Biztosítéku valami holmit kellett letétbe helyezni. Így megszabadultak az uzsorások kamataitól.

*Sziénai Szent Bernardin*hoz hasonlóan *Kapisztrán Szent János* is bűnbánati vándorszónok volt.

Virágba borult az irgalmas szeretet

Sok *betegápoló társulat* keletkezett. Köztük a Szentlélek-rend tagjai milyen fogadalmat tettek: „Istennek szentelem életemet és urainknak, a betegeknek.” Válaszul ezt mondták az újoncnak: „A Szentlélek háza pedig neked kenyeret és vizet ígér, valamint szegény ruházatot. Testvéreink ugyanis nem igényelhetnek többet, mint a mi uraink, a szegények. Szolgái vagyunk ugyanis azoknak, akik szegényen is szennyesen járnak. Szégyen volna, ha mellettük fennhéjázánk.” Kemény fogadalmuk ellenére 1241-ben már 99 kórházuk volt (ebből Magyarország 9).

Fogyó kiváltó társulatok is keletkeztek. Ezek arra koldultak pénzt, hogy keresztény rabszolgákat kiváltsanak. Ha nem volt elég pénz náluk, nem egyszer maguk maradtak a rabszolga helyében, amíg őket is ki nem váltották. A századok folyamán sokszázezer rabszolgát váltottak ki, hétezen önként végleg ottmaradtak váltságdíjúl, kb. ezerötszázán vértanúságot szenvedtek. Ezek a tények egymagukban is elegendők ahhoz, hogy *az Egyházban Krisztust lássuk*.

***

Amit e fejezetben olvastunk, az *már nem a „sötét” középkor*. Európa népei szelídülnek és művelődnek. Egyre több az igazi keresztény, aki vezeklésben és az irgalmas szeretet gyakorlásában kitűnik.

Maga a középkor győzte le saját „sötét” korszakát! Sajnos, a mi századunkban a sötét középkornál „sötétebb” események fordultak elő...

KISLEXIKON

- **dóm** – Püspöki székesegyház, katedrális.
- **IHS** – Görög betűk – a „Jézus” szó első három betűje.
- **gály** – Olyan hajó, melynek egy vagy két sor evezőit gályarabok húzták.

PÁPÁK AVIGNONI FOGSÁGA

– A NAGY NYUGATI EGYHÁZSZAKADÁS –

A PÁPAI HATALOM HANYATLÁSA

VIII. Bonifác királyokat int meg

Már jó ideje folyt az angol-francia háború. A pápa a támadó angol királynak így írt: „Elfeledkeztél fogadalmadról, melyet a Szentföld felszabadítására tettél? Ott harcolj, ne a keresztény fejedelmekkel.”

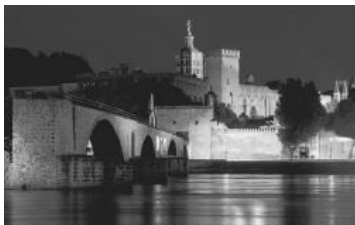
A francia királyt, Szép Fülöpöt, egyházellenes intézkedései miatt bírói széke elé idézte. A király dühöngött és bosszút esküdött.

Szép Fülöp merényletet szervez a pápa ellen

VIII. Bonifác (1294–1303) családi várkastélyában időzött (Anagni, 1303). Éjjel álmából riasztották föl és jelentették neki, hogy árulók kinyitották a város kapuját. A támadók a francia király emberei voltak. A pápa felöltötte főpapi ruháját, és trónon ülve várta támadóit. Az ablakon át ostromzaj és halálsikoly hallatszott. A kis védőcsapatot szétverték, majd behatoltak a terembe. Azt követték, hogy a pápa mondjon le. A 80 éven felüli pápa nemet mondott. Kijelentette, hogy kész az egyház becsületéért vértanúhalált halni.

A franciákkal szövetséget kötött Colonna gróf ekkor a pápához lépett, leütötte fejéről a tiarát, őt magát lerántotta a trónról, és mellének szegezte kardját. A jelenlevő francia kancellár visszafogta. A pápát ezután egy szobába zárták és 3 napig éhezették. Akkor a város népe kiszabadította. VIII. Bonifác mindenkinek megbocsátott, Rómába érve azonban néhány nap múlva meghalt.

Az avignoni „fogság” (1309-1376)

Avignon – a pápai palota

VIII. Bonifác második utódja francia volt, aki Franciaországban koronáztatta meg magát, és ott – Avignon városában – állította fel székhelyét. Ezután egy sor francia pápa következett, akik Franciaországban maradtak. Így azonban voltak szolgáltatók a francia királynak. Az angolok és a németek úgy érezték, hogy a francia pápák a francia érdekeket helyezik előtérbe. Ennek következtében

a pápaság nemzetközi tekintélye nagyon megfogyatkozott. A pápa kiszolgáltottsága abban is megmutatkozott, hogy nem tudta megvédeni az ártatlanul megvádolt templomosokat.

A templomosok a francia király kapzsiságának áldozatai

A párizsi Notre Dame (ejtsd: notrö-dám) székesegyház előtt emelvényt állítottak fel, melyet piros posztóval vontak be. A templomosok nagymesterét vezetik a díszes emelvényre. Már hét éve fogoly. Sápadt. Kínzás hatására bűnösnek mondta magát és a templomos lovagokat. Azt várják tőle, hogy ezt most nyilvánosan is ismerje be. A 70 éves ember a koraláthoz lép, és bátran kijelenti:

– A halál küszöbén, amikor minden hazugság sokat nyom a latba, kijelentem ég és föld előtt, hogy súlyosan vétkeztem, amikor a kínzástól való félelemben elismertem a bűnt. Most azonban kijelentem, hogy a vádak hamisak. A templomosok nem követték el azokat a gyalázatosságokat, amelyekkel vádolják őket. Ártatlanul halok meg.

Ekkor megszólaltak a dobok, hogy beléje fojtsák a szót. Éjjel, a Szajna-híd mellett máglyán elégették a még életben maradt társaival együtt. A lángok közül is hangos szóval kiáltotta:

– Ártatlanul halok meg! Egy éven belül Isten ítélőszéke elé idézem a királyt és a pápát. Ott majd folytatjuk a pert.

A templáriusok (templomos lovagok) vagyona a királyé lett. A hétéves per ezért a vagyonért folyt. A királynak kiszolgáltatott pápa nem tudta megmenteni a templáriusokat. Egy éven belül azonban meghalt a király is és a pápa is.

Sziénai Szent Katalin hazatérésre bírja a pápát

Az avignoni várkapu előtt *Sziénai Szent Katalin* kíséreléssel együtt bebocsáttatásra vár (1376). Katalin egy sziénai kelmefestő lánya (1347–1380). Nagy tekintélynek örvend Itáliában, pedig 30 éves sincs. Nem mondható szépnek, de erő sugárzik belőle. Szentként tisztelik. Itáliában már sok viszályt, háborút megszüntetett intő leveleivel. Régóta ír leveleket a pápának is, hogy térjen vissza Rómába. Avignonban eddig nem sokat törődtek a kelmefestő lányával. Most azonban itt van személyesen. Fogadja-e a pápa? De már jön is valaki a pápai irattal, mely az őrtisztnek szól. Az áll benne, hogy

úgy adjon Katalinnak tiszteletet, mintha egy szent érkezne. Katalint a pápa elé vezetik. Úgy szól a pápához, mintha régóta ismernék egymást:

– Siess gyorsan, édes Szentatyám, ne félj semmit. Menjünk Rómába!

Próbára teszik, megvizsgálják hitét, vallási tudását. Katalin vallásilag rendkívül műveltnek bizonyult, pedig ilyen irányú tanulmányokat nem folytatott.

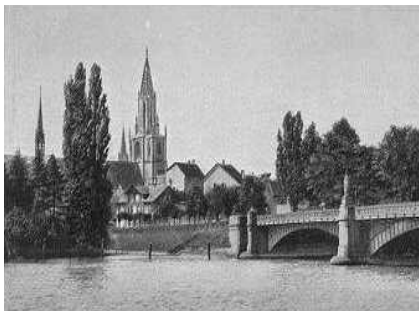
Katalin nem jött hiába, a pápa még abban az évben elindult Rómába. Utána Katalin és kísérete is hazaindult. Katalin szíve csöndesülve volt hálával Isten iránt, végre csendesebb vizekre kerül az egyház hajója.

Sajnos, nem így lett. Róma ekkor nem volt biztonságos hely. A templomok romokká heverték. Télen a Szent Péter templom töszomszédságában farkasok üvöltöttek.

Két pápa

Egy következő pápaválasztásnál Róma népe berontott a bíborosok közé és követelte, hogy itáliait válasszanak meg pápává. Így is történt. Utóbb azonban a bíborosok egy része kijelentette, hogy a nép fenyegető magatartása miatt a pápaválasztás nem volt szabad, nem is volt érvényes, és ezért külön jöttek össze, s új pápát választottak. Ez a pápa Avignonba költözött. Így most két pápája volt az Egyháznak. Még a jószándékú emberek sem tudták eldönteni, melyik az igazi pápa. Ebből végzetes bajok származtak.

A konstanzi egyetemes zsinat (1414-1418)

Konstanz

Zsigmond magyar király és német császár Konstanz-ba egyetemes zsinatot hívott össze, hogy megoldják a pápakerdést. Addigra már három pápa is volt egyszerre. Mind a hármat lemondásra kérték, és újat választottak V. Márton személyében. Őt mindenki elismerte (1417). Végre rend lett.

A pápai tekintély azonban megfogyatkozott. Ha valakinek valami nem tetszett, az egyetemes zsinathoz akart fellebbezni. Többen kételkedni kezdtek a pápa egyetemes hatalmában. Ez pedig újratámasztotta a reformációnak nevezett vallási forradalomnak.

KISLEXIKON

- **avignoni fogság** – A pápák nem voltak foglyok, csak ki voltak szolgáltatva a francia királynak. Kb. 70 évig tartott, mint a babiloni fogság.
- **pápa vagy király?** – Ki van a másiktól felett? Mindegyik a saját területén rendelkezik. A király az állam ügyeit intézi, a pápa az Egyház ügyeit. Ha nem lépik túl hatáskörüket, nem ütköznek.

! KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Jellemezd VIII. Bonifác pápaságát!
2. Mit jelentett a pápaság szempontjából az avignoni fogság?
3. Miért volt fontos Sziénai Szent Katalin ténykedése?
4. Jellemezd Sziénai Szent Katalint!
5. Mikor volt a konstanzi egyetemes zsinat?
6. Milyen vitát oldott meg a konstanzi zsinat?

Miután ezt a fejezetet elolvastuk, mondhatjuk-e még, hogy

A PÁPASÁG SZIKLA?...

...Amikor Jézus Péterre és utódaira bízta nyáját, nem a pápák emberi tulajdonságaiban bízott, még kevésbé politikai befolyásukban.

Igenis, a pápa SZIKLA, mert ő az Egyház egységének biztosítója, és tévedhetetlen, amikor a hit és erkölcs dolgában nyilatkozik.

Ilyenkor a Szentlélek vezet.

VATIKÁNVÁROS – Szent Péter tér és Bazilika

